

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Merileen Kiisk

**INTELLEKTUAALSE VARA ARUANDLUSE
ARENGUVÄLJAVAADED EESTIS**

Bakalaureusetöö

Õppekava ärimus, peeriala majandusarvestus digiajastul

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA

Tallinn 2023

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele selle koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks.

Töö pikkuseks on 8729 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Merileen Kiisk 11.05.2023

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE.....	5
SISSEJUHATUS.....	6
1. INTELLEKTUAALSE VARA KAJASTAMISE TEOREETILINE KÄSITLUS	8
1.1. Intellektuaalse vara olemus	8
1.2. Intellektuaalse vara käsitluse ülevaade.....	10
1.3. Ainetu vara kajastamise regulatsioon	11
1.4. Intellektuaalse vara hindamisvõimalused	13
1.5. Intellektuaalse vara avalikustamise mõju ettevõttele	17
1.6. Intellektuaalse vara kajastamise takistused	19
1.7. Intellektuaalse vara avalikustamisvõimalused ja tulevikuväljavaated	20
2. UURING INTELLEKTUAALSE VARA ARUANDLUSE ARENGUVÄLJAVAADETEST EESTIS	23
2.1. Uuringu eesmärk, meetodika ja valimi kirjeldus.....	23
2.2. Kvantitatiivse uuringu tulemused	24
2.2.1. Uuringus osalejate demograafilised andmed	25
2.2.2. Intellektuaalse vara avalikustamisviis, hindamistegurid, võimalikud kasu- ja kahjutegurid ja tulevik	27
2.3. Kvalitatiivse uuringu tulemused	32
2.4. Järeldused ja ettepanekud	38
KOKKUVÕTE	41
SUMMARY.....	44
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	47
LISAD	51
Lisa 1. Küsimustik: Intellektuaalse vara kajastamine finantsaruannetes	51
Lisa 2. Intervjuu küsimused.....	54
Lisa 3. Küsimus 2 vastused	55
Lisa 4. Küsimus 1 vastused	56
Lisa 5. Küsimus 3 vastused	58
Lisa 6. Küsimus 4 vastused	59
Lisa 7. Küsimus 6 vastused	61
Lisa 8. Küsimus 5 vastused	63

Lisa 9. Lihtlitsents64

LÜHIKOKKUVÕTE

Töö pealkiri: Intellektuaalse vara aruandluse arenguväljavaated Eestis

Intellektuaalne vara on tänases teadmispõhises ühiskonnas eriti olulisel kohal. Töös käsitletakse intellektuaalse varana töötajate teadmisi ja oskusi, läbi mille saab ettevõtte otsesel või kaudsel moel kasu. Probleem seisneb asjaolus, et sellises vormis intellektuaalset vara ei tunnistata raamatupidamislikult.

Bakalaureusetöö eesmärk on hinnata intellektuaalse vara lisamise vajadust finantsaruannetes, sellega kaasnevaid võimalikke tagajärgi ja olemasolevate raamatupidamisstandardite võimalusi intellektuaalse vara aruandluseks. Eesmärgi saavutamiseks on kasutatud kombineeritud uurimismeetodit, hõlmates küsimustikku ja intervjuusid eriala spetsialistide seas.

Uuringutulemustest selgub, et intellektuaalse vara mõõtmise kontseptsioon on Eesti inimestele võõras ning ollakse skeptilised mõõtmise usaldusväärsuses. Mõõtmiskeerukus, ühtse raamistiku puudumine ning avalikustamisest saadava kasu hägusus on põhjusteks, miks ei tunta intellektuaalse vara avalikustamise järele hetkel vajadust. Seevastu tuuakse välja avalikustamisega kaasnevaid mitmeid võimalikke positiivseid tagajärgi, mis on kinnitust leidnud mujal maailmas tehtud uuringutes. Töö raames läbiviidud uuring jõuab mitmete järeldusteni ja teema arenguvõimalusteni.

Võtmesõnad: Intellektuaalne vara, intellektuaalne kapital, väärtusloome, finantsaruandlus

SISSEJUHATUS

Immateriaalsetest varadest on saanud oluline komponent ettevõtete arengu juures. Et immateriaalsete põhivarade käsitus on suhteliselt uus, esineb olemasolevates raamatupidamisstandardites mitmeid puudusi, mille uuendamine muutub ajaga üha olulisemaks. (Miaozhong, 2013) Majanduskeskkonnas, kus läbipaistev aruandlus paigutatakse üha märkimisväärsemale kohale, on oluline täheldada ka intellektuaalse kapitali väärtuse kajastamise rolli aruandlus kvaliteedi parandamisel. Informatsioon ettevõtte intellektuaalse kapitali kohta on otsustuspuuks mitmete väliste tarbijatele, näiteks investoritele. (Abhayawansa *et al*, 2019)

Intellektuaalne kapital on liigendatud üheks immateriaalse vara alamliigiks, mis kujutab endast näiteks töötajate teadmisi ja kliendisuhteid. Tööjõukulud moodustavad organisatsiooni kogukuludest 40-60%, kuid tihitipeale puudub juhtidel ülevaade, milline on ettevõtte suurimast kulust saadav kasu (Bingham *et al*, 2020). Sellest tulenevalt on oluline hakata tööjõudu vaatama kui investeringut, mitte üksnes kulu (*Ibid.*). Olemasolevad raamatupidamisstandardid ei toeta intellektuaalse kapitali kajastamist ettevõtte bilansis varana või finantsaruannetes üldiselt. Samas on ettevõtte töötajad organisatsiooni suurim vara ning enamikes sektorites võtmerollis, et ettevõtte funktsioneeriks. Üheks probleemiks, miks ei ole intellektuaalne kapital ettevõtete finantsaruannetes esindatud, on universaalse hindamismudeli puudumine. On koostatud mitmeid võimalikke mudeleid, kuid ei ole jõutud lõpliku konsensuseni, milline oleks sobiv laialdasemaks kasutuselevõtuks. Teise probleemina saab välja tuua intellektuaalse vara olemuse vastuolu finantsaruandluse standarditest tuleneva definitsiooniga.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada intellektuaalse vara lisamise vajadus finantsaruannetes, hinnata selle võimalikke tagajärgi ja olemasolevate raamatupidamisstandardite võimalusi intellektuaalse vara väärtuse kajastamiseks.

Bakalaureusetöö eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kas ja kuidas on intellektuaalse vara raamatupidamislik kajastamine reguleeritud?

2. Millised on peamised intellektuaalse vara väärtuse mõõtmise meetodid ning kuidas neid arendada?
3. Kas intellektuaalne vara sobiks oma sisulise tähenduse poolest finantsaruannetesse? Milline on intellektuaalse kapitali kajastamise/ avalikustamise valmisolek Eestis?
4. Mis on peamised tegurid Eesti finantsistide silmis, mida intellektuaalse kapitali väärtuse hindamisel peaks arvestama?
5. Millist võimalikku kasu ja kahju tooks intellektuaalse kapitali varana kajastamine ettevõtte jaoks?
6. Kas intellektuaalse kapitali kajastamist finantsaruannetes nähakse tõenäolise tulevikutsenaariumina?

Püstitatud uurimisküsimustele vastuste leidmiseks viib autor läbi intervjuud ja saadab laiali küsimustiku. Küsimustik ja intervjuud viiakse läbi Eesti finantsaurandlusega tegelevate spetsialistide seas. Intervjuud viiakse läbi *Big4* ettevõtetes töötavate inimestega, kuna neil on ekspertiis mitmetes erinevates valdkondades ning suudavad seetõttu uuringusse mitmekesiste vaadete ja kogemustega panustada. Uuringu valimiks on eelkõige raamatupidajad, finantsjuhid ja audiitorid.

Teema on relevantne, sest teadmispõhiste ettevõtete olulisus on tänases majanduskeskkonnas üha kasvamas, mis suurendab intellektuaalse vara väärtust. COVID-19 pandeemia näitas inimeste teadmiste ja oskuste olulisust ning see oli ka üheks suureks mõjuteguriks, kuidas ettevõtted pandeemia ajal edukalt hakkama said. Teema päevakohasust mõjutab ka kestlikkusaruandluse laialdasem kasutuselevõtt, mille üheks fookusalaks on ettevõtte töötajad.

Bakalaureusetöö on jaotatud kaheks peatükiks, mis on liigendatud alapeatükkideks. Esimeses peatükis antakse põhjalik ülevaade intellektuaalse kapitali teoreetilisest käsitlusest. Ülesehituselt on alustatud ajaloolise tausta avamisest, seejärel teema tänasest arengujärgust ning viimaks ülevaade tulevikuväljavaadete kohta. Teises peatükis tuuakse välja metodoloogia ja valimi kirjeldus ning empiirilise uurimuse tulemused. Viimaks toob autor välja uuringust tehtud järeldused ning edasised teemasuunised.

Töö autor soovib panuse eest tänada Monika Nikitina-Kalamäed ja kõiki uuringus osalejaid.

1. INTELLEKTUAALSE VARA KAJASTAMISE TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1. Intellektuaalse vara olemus

Intellektuaalse kapitali definitsioonil esineb allikate vahel mõningaid erisusi, kuid enim seostatakse seda töötajate teadmiste ja oskustega. Üldisemalt on intellektuaalne kapital inforessurss, mille läbi ettevõtte areneb. Täpsemalt on intellektuaalne kapital väärtus, mida töötajad läbi oma oskuste ettevõttesse toovad. Üldjuhul jaotatakse intellektuaalne kapital kolme kategooriasse (*Intellectual Capital ...*, 2021):

- 1) inimkapital – töötajate teadmised, oskused ja kogemused;
- 2) suhtekapital – suhted töötajatega, tarnijatega, klientidega, investoritega;
- 3) struktuurikapital - ettevõtte struktuur, põhiväärtused, missioon, töökultuur.

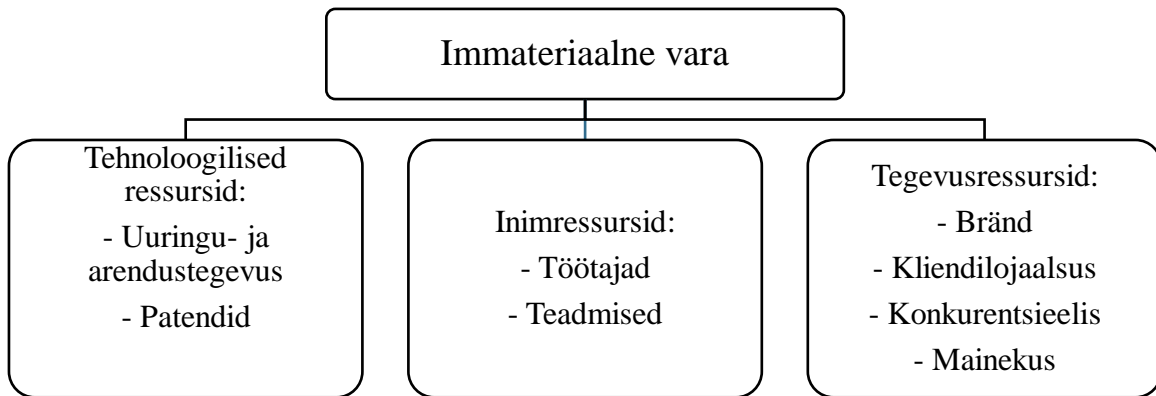
Cambridge Dictionary defineerib intellektuaalset kapitali, kui ettevõtte töötajate teadmiste ja ideede väärtust (*Meaning of intellectual...*, 2023). Stewart (1998) toob oma raamatus välja, et intellektuaalne kapital on summa kõigest, mida organisatsiooni inimesed teavad ja oskavad, mis annab ettevõttele konkurentsieelise. Intellektuaalse materjalina toob ta välja teadmised, informatsiooni, intellektuaalomandi ning kogemused. Nimetatud aspektides peitub potentsiaal ettevõttele väärtust luua.

Intellektuaalne kapital mängib olulist rolli ettevõtte käekäigu kujunemisel ning on tähtis komponent firma väärtuse kasvatamisel. Sellest tulenevalt on intellektuaalne kapital suure osa ettevõtete jaoks olulisim vara. Intellektuaalse kapitalina käsitletakse töötajate teadmisi ja kompetentsust, firma brändinimede ja kaubamärkide väärtust, kliendisuhteid ja -lojaalsust, suhteid äripartneritega ning ettevõtte kultuuri. (Edvisson & Malone, 1997)

(*International Accounting Standard (IAS)*) 38 § 8 kohaselt on immateriaalne vara äratuntav oma mittemonetaarse olemuse ning füüsilise keha puudumise poolest. Wyatt (2008) on immateriaalsete varade kategoriseerimiseks välja toonud kolm põhilist liiki:

- 1) tehnoloogilised ressursid – uuringu- ja arendustegevus, patendid;
- 2) inimressursid – töötajad ja nende teadmised;
- 3) tegevusressursid – bränd, kliendilojaalsus, konkurentsieelis, maine.

Intellektuaalne kapital klassifitseerub olemuselt immateriaalse vara üheks alaliigiks, eeltoodud liigituse põhjal inimressursi ning osaliselt tegevusressursi kategooriatesse.

Joonis 1. Immateriaalse vara liigitus

Allikas: Autori koostatud, Wyatt (2008) artikli põhjal

Terminoloogilise käsitluse poolest on väljend „intellektuaalne kapital“ otsetõlge selle inglisekeelsest väljendist „*intellectual capital*“. Eesti raamatupidamise seaduse lisas üks esitatud bilansiskeemi kohaselt on kasutatud terminit „kapital“ eelkõige bilansi passiva poolel asetsevas omakapitali sektsioonis, mitte bilansi aktiva poolel paiknevate varade koosseisus.

Vara on ettevõttele kuuluv ressurss, mis on rahaliselt hinnatav. Seevastu kapital on varade moodustamise allikas ning raamatupidamislikult peetakse selleks oma- või võõrkapitali. Kapitali alla liigitub ettevõtte teenitud tulu, osa- ja aktsiakapital, võetud laenu. (1.4. Põhimõisted, 2009) Antud juhul saab luua seose, et ettevõtte töötajad (ressurss) teenivad tulu ja tekitavad kapitali, mistõttu sobituvad teadmised ja oskused ettevõtte varasse.

Definitsiooni kohaselt on vara sisuliselt varaobjektide kogum. Varaobjekt on möödunud sündmuste tulemusel ettevõttele kuuluv vara, millest loodetakse tulevikus majanduslikku kasu saada. (Alver & Alver, 2017) Üldjuhul võib eeldada, et töötaja palgatakse lootuses, et tema tegevus toob ettevõttele tulu. IAS 38 § 9 toob immateriaalsete varade loetelus muu hulgas välja teaduslikud ja tehnilised teadmised, kliendinimekirjad, kliendisuhetud, suhted tarnijatega ja püsikliendid, mida käsitleb käesolev bakalaureusetöö intellektuaalse kapitalina. Lisaks seostatakse intellektuaalse

kapitaliga tihtipeale intellektuaalomandit (Cuozzo *et al*, 2017), mis ei ole antud töö fookuses. Et inimese teadmistel ei ole materiaalsel vormil ning need on loetletud immateriaalsete varade hulgas, leiab bakalaureusetöö autor, et väljendi „intellektuaalne vara“ kasutamine on õigustatud. Sellest tulenevalt on segaduse vältimiseks töös kasutatud väljendi „intellektuaalne kapital“ asemel väljendit „intellektuaalne vara“, kuid kohati on lähtunud viidatud allika terminoloogilisest esitusviisist.

1.2. Intellektuaalse vara käsitluse ülevaade

Teadmustöölise kontseptsiooni tutvustas kõige esimesena Drucker aastal 1959. Teadmustööliseks pidas ta eelkõige inimesi, kelle töö hõlmas teoreetiliste ja analüütiliste teadmiste rakendamist. Tema oli ka üks esimesi, kes märkis, et töötajate teadmistest saab 21. sajandi organisatsioonide olulisim vara. (*Knowledge Workers*, 2022)

Maailma esimese intellektuaalse kapitali aruande avalikustas aastal 1994 Rootsi kindlustus-ettevõtte Skandia AFS (Abhayawansa *et al*, 2019). Sellest ajast alates hakkas teema pälvima laiemat tähelepanu ning tegeleti aktiivselt valdkonna arendamisega. Bamel *et al* (2020) uuringust selgub, et teemakohaste artiklite publitseerimise arv, mis näitab teema aktuaalsust ja populaarsust, oli tõusuteel aastatel 2000-2008.

Rootsi kindlustusfirma Skandia oli üks esimesi, kes hakkas avalikustama informatsiooni oma intellektuaalse vara kohta. Informatsiooni esitasid nad oma aastaaruandes eraldiseisva lisana, *intellectual capital report* nime all. Intellektuaalse vara väärtuse mõõtmiseks kasutati *Skandia Navigator* mudelit, mis sisaldas informatsiooni nelja kategooria kohta: inimkapital, struktuuri-kapital, kliendikapital ja innovatsioon ning areng. See tagas, et informatsioon oleks esitatud standardiseeritud viisil ning selle tulemusena sai positiivset vastukaja investoritelt ja analüütikutelt. Skandia järel hakkasid sarnast tüüpi aruandeid esitama mitmed Euroopa riikide ettevõtted. (Lytras & Edvisson, 2008)

Guthrie *et al* (2012) analüüsist selgub, et intellektuaalse kapitali teema tõusulennu esikümnendil (2000-2010) fokuseeriti teadustöodes eelkõige arenenud riikidele, börsiettevõtetele, juhtkonna kontrolli ja strateegia suundadele. Teemat käsitlesid mitmed akadeemilise valdkonna inimesed, kuid tulemusi kalduti jätma vaid selle valdkonna ringi siseseks ning ei küsitud tagasisidet sarnase

valdkonna teistelt teaduritelt. Selle tulemusena võisid kõrvale jääda paljud olulised argumendid ning samuti oli see takistuseks teema laiema publikuni jõudmisel. Autorid leidsid, et intellektuaalset kapitali käsitlevad raamatupidamise valdkonna inimesed peaksid prioritseerima tagasisidet teistelt teadlastelt, osalemist konverentsidel ja debattidel, et teemat rohkem pildile tuua.

Alates aastast 2008 hakkas intellektuaalse kapitali raamatupidamisliku käsitluse teema populaarsus vähenema ning publikatsioonide mahus tekkis langus kuni aastani 2014. Vahepealse publitseerimise entusiasmi langust põhjendab Dumay (2016) asjaoluga, et põhilised intellektuaalse kapitali kajastamise eestvedajad on enamasti konsultandid, teadlased ja ka raamatupidajad, kuid mitte juhid. Eelnimetatud osapooled lähtuvad tihtipeale teema käsitlemisel omakasust, mis teadlaste puhul tähendab näiteks artiklite publitseerimist isegi, kui see ei paku märkimisväärset panust valdkonna arengusse. See viis teema arengu olukorrani, kus teadusväljaanded hakkasid sisu poolest korduma ning pakkusid üha vähem uusi teadmisi ja väljundeid.

Aastal 2015 hakkas teema teadlaste seas uuesti populaarsust koguma. Selle põhjustajaks on leid, mille kohaselt esineb korrelatsioon ettevõtte intellektuaalse kapitali ning firma tulemuste vahel, mis andis intellektuaalse kapitali käsitlusele uue vaatenurga. (Bamel *et al*, 2020) On näha, et teemat on viimastel aastatel taas palju uuritud ning bakalaureusetöö autor leiab, et viimaste ühiskondlike arengute juures muutub teema veelgi relevantsemaks.

1.3. Ainetu vara kajastamise regulatsioon

Rahvusvahelise raamatupidamisstandardi (*International Accounting Standard (IAS)*) 38 §-idest 11-17 lähtudes on immateriaalne vara selline vara, mis vastab järgmistele kriteeriumitele:

- 1) vara on eristatav;
- 2) vara on kontrollitav;
- 3) varast on tulevikus oodata majanduslikku kasu.

IAS 38 § 14 sätestab, et majandusüksusel on vara üle kontroll olukorras, kus ettevõtte saab kontrollida varast saadavat tulevast kasu või piirata ligipääsu teistele. Kontrolli omamise näitena on välja toodud töötajatele töölepingus kehtestatud konfidentsiaalsusnõue. Sellele tuginedes leiab bakalaureusetöö autor, et töötajad, kelle leping eelnimetatud tingimust sisaldab, täidavad kontrolli omamise kriteeriumi.

IAS 38 § 12 sätestab, et immateriaalne vara on eristatav sellisel juhul, kus seda on võimalik ettevõttest eraldada järgmistel viisidel: a) eraldi või koos lepinguga, b) müüa koos vara või kohustisega, c) üle anda või, d) rentida või vahetada. Teise eristatavuse kriteeriumina tuuakse standardis välja lepingulistest või muudest juriidilistes õigustest tulenev.

Immateriaalsest varast saadavat tulevast kasu käsitleb IAS 38 § 17 toodete müügina, teenuste osutamisenä, kulude kokkuhoiuna ning muul viisil saadava tuluna. IAS 38 § 15 toob välja, et ettevõttel võib olla võimalik hinnata töötajatele korraldatavate koolituste käigus omandatud oskuste tulevikus saadavat kasu. Lisaks saab võimalik olla, et töötaja oskused saavad ettevõttele kuuluma ka peale töösuhte lõppemist. Sellegipoolest tuuakse välja, et need asjaolud ei ole piisavad, et koolitustega omandatud uued oskused liigituksid immateriaalse vara kriteeriumi hulka. Erandina käsitletakse olukorda, kus ettevõttel on töötaja konkreetse oskuse üle juriidiline õigus.

Sarnaselt töötajate oskuste käsitlesele määratleb IAS 38 § 16 tingimused kliendiportfelli immateriaalse vara kajastamiseks. Standardis on välja toodud, et isegi, kui ettevõtte peab tõenäoliseks, et kliendisuhe on tulevikus majanduslikku kasu toomas, ei ole see kontrolli puudumise tõttu piisav, et liigituda immateriaalseks varaks. Kliendiportfelli saaks intellektuaalse varana käsitleda juhul, kui ettevõttel on selle üle juriidiline kontroll. Erandina on RTJ 5-s välja toodud kliendinimekirjade kapitaliseerimise klausel, mis on lubatud üksnes juhul, kui aset on leidnud äriühendus või on nimekiri väliselt osapoolelt soetatud.

Eesti Raamatupidamise Toimkonna Juhend (RTJ) defineerib 6. punktis immateriaalset vara sellise varana, millel puudub füüsiline vorm, on mitterahaline ning on eristatav teistest varadest. RTJ 5 33. punkti kohaselt kajastatakse ettevõtte bilansis üksnes selline immateriaalne põhivara, mis vastab järamistele kriteeriumitele:

- 1) ettevõttel on vara üle kontroll;
- 2) on tõenäoline, et objektist saadakse tulevikus kasu;
- 3) vara soetusmaksumus on usaldusväärsest hinnatav.

Võrreldes kriteeriume standardis IAS 38 kehtestatuga, nõuab RTJ 5 eristatavuse asemel soetusmaksumuse usaldusväärsest hinnatavust. RTJ 5 hõlmab üksnes nõuetele vastava immateriaalse vara kajastamist ja käsitlemist. Standard ei sisalda informatsiooni intellektuaalse

vara käsitluse kohta sellisel kujul nagu on teema välja toodud IAS 38-s. Nii rahvusvahelise kui kohaliku standardi analüüsist nähtub, et praeguste standardite kohaselt ei ole intellektuaalse vara raamatupidamislik käsitlus võimalik.

Euroopa komisjon on aastal 2021 teinud ettepaneku viia Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/34/EL sisse muudatused, mis on seotud äriühingute kestlikkusaruandlusega. Ettepanek hõlmab nõuet avalikustada teavet bilansiväliste immateriaalsete varade kohta. Selliste varadena on ettepanekus välja toodud ettevõtte intellektuaalne kapital, inimkapital, oskuste arendamine, (kliendi) suhted ja firma maine. Ettepanek on põhjendatud asjaoluga, et direktiivis 2013/34/EL ei nõuta teabe avalikustamist eelnimetatud aspektide kohta. See aga on takistuseks ettevõtte arengu ja tulemuste õiglasel hindamisel ning jätab terviklikust informatsioonist ilma investorid, mistõttu võib ettevõteteni jõuda vähem investeringuid. Selle probleemi lahenduseks on nõuda informatsiooni avalikustamist bilansiväliste immateriaalsete varade kohta. (Euroopa Parlamendi ja..., 2021) Bakalaureusetöö autori arvates näitab eelnimetatud ettepanek, et informatsiooni avalikustamine intellektuaalse vara kohta on muutumas veelgi päevakohasemaks, mis seab vajaduse konkreetse raamistiku väljatöötamiseks.

1.4. Intellektuaalse vara hindamisvõimalused

Intellektuaalse vara hindamine on kompleksne ülesanne ning, kuna ei ole ühtset hindamismeetodit, hõlmab endas palju subjektiivsust ning tulemused ei pruugi olla oragnisatsiooniti võrreldavad. Samas hakatakse üha enam nägema selle vara hindamise olulisust ning sellest saadavat kasu. Aastal 2017 viisid Cabrita *et al* läbi teemakohase uuringu Portugali pankade juhtide seas. Intervjuudest pangajuhtidega selgusid seisukohad, et intellektuaalsest varast on saanud oluline allikas väärtusloomel ning konkurentsieelise loomisel. Üle veerandi juhtidest pidasid vajalikuks alustada intellektuaalse kapitali mõõtmisega ning olla seeläbi eeskujuks ka teistele pankadele.

Populaarseimad mudelid, kus kasutatakse sisendina intellektuaalset vara, et mõõta selle mõju ettevõtte tulemustele on järgmised (Shakina & Barajas, 2014):

- 1) Skandia Navigaator (*The Skandia Navigator*);
- 2) Tasakaalustatud Tulemuskaart (*The Balanced Scorecard*);
- 3) Sveiby Monitor (*Sveiby Monitor*).

Mõned autori käsitletud artiklites rohkem levinud intellektuaalse vara hindamismudelid on ka:

- Lisandväärtuslik Intellektuaalne Koefitsient (*The Value Added Intellectual Coefficient (VAIC)*);
- Levi ja Schwartzi kompensatsioonimudel (*Lev and Schwartz Compensation Model*).

Lisaks eelnimetatud mudelitele on välja töötatud mitmeid vähem tähelepanu pälvinud mudeleid.

Skandia Navigaatori (SN) lõi aastal 1998 Leif Edvisson ja tegemist on mitterahalise intellektuaalse vara hindamismudeliga. Hindamisel on fookus viiel põhilisel aspektil – finantstulemused, kliendid, protsessid, innovatsioon ja inimkapital. Finantstulemuste juures hinnatakse ettevõtte ajaloolisi tulemusi ning vaadatakse erinevaid suhtarve, mis on seotud varade, tulu ning töötajate arvu ja tööjõukuluga. SN mudeli kohasel peaks klienti arvestama ettevõtte osana, kes loob lisandväärtust, millest tulenevalt hinnatakse erinevaid kliendiga seotud protsesse (saadav tulu, ostusagedus, tagasiside jms). Protsesside hindamisel on fookus tehnoloogilistel aspektidel, mis toetavad põhitegevusest loodavat lisaväärtust. Vastupidiselt finantstulemuste hindamisele on innovatsiooni hindamine suunatud tulevikku, mille käigus hinnatakse võimalikke arengusuundi ja -viise. SN mudeli keskmes on inimkapital, mille mõõtmisel võetakse arvesse järgmisi tegureid: juhtimisindeks, motivatsiooni indeks, haridus, kogemus, vanus, palk, koolituskulud ja palga suhe kogutuludesse. (Sulanjaku, 2014)

Tasakaalustatud Tulemuskaart (TT) on mudel, mis on eelkõige mõeldud ettevõttesiseseks tööriistaks, olles aluseks juhtimisotsuste tegemisel. Selle eesmärk on hinnata ettevõtte intellektuaalset vara – koolitusi, töötajate oskuseid, teadmisi ning muid konkurentsieelist andvaid tahke. TT mudelis hinnatakse nelja ärilist tahku – õppimise- ja kasvuperspektiiv, äriprotsessid, kliendiperspektiiv, finantsandmed. Õppimis- ja kasvuperspektiivi juures hinnatakse koolitamise ja teadmiste ressursse ning kuidas töötajad kättesaadavaid ressursse konkurentsieelise loomiseks kasutavad. Äriprotsesse hinnatakse analüüsides tootmisprotsesse ning sellega seonduvaid probleeme. Kliendiperspektiivikuse juures analüüsitakse klientide tagasisidet. Finantstulemuslikkuse hindamiseks analüüsitakse ettevõtte kulusid ja tulusid. (What Is a Balanced ..., 2023)

Sveiby Monitor (SM) on kvalitatiivne mudel, mis keskendub kolmele immateriaalse vara kategooriale: 1) väline struktuur, 2) sisemine struktuur, 3) kompetents. Igas kategoorias hinnatakse järgmisi näitajaid: kasv/ uuenduslikkus, efektiivsus, stabiilsus. Mudel võimaldab anda detailse

ülevaate organisatsiooni immateriaalsetest varadest ja teeb seda mittemonetaarsete näitajate põhjal. Selle eesmärgiks on saada terviklik arusaam organisatsioonis olevatest varadest ning anda see info edasi infotarbijale, teha selle põhjal juhtimisotsuseid ja kaardistada võimalikke kitsaskohti. (Sveiby, 1997)

Lisandväärtuslik intellektuaalse koefitsiendi (LIK) mudeli põhimõte on hinnata põhiressursside efektiivsust. Mudel koosneb kolmest summeeritud komponendist: inimkapitali efektiivsus, struktuurikapitali efektiivsus ja kasutatud kapitali efektiivsus. (Fijalkowska, 2014) Mudeli väljundi kujunemiskäik on välja toodud tabelis 1.

Tabel 1. LIK mudeli tulemuse kujunemine

Samm	Muutuja	Valem	Lühendite spetsifikatsioon
1	Lisandväärtus (LV)	$LV = \ddot{A}K + TK + D + A$	$\ddot{A}K$ = ärikasum
2	Intellektuaalne kapital (IK)	$IK = TK + SK$	TK = tööjõukulud
3	Inimkapitali efektiivsus (IE)	$IE = LV / I$	D = depretsatsioon
4	Struktuurikapitali efektiivsus (SKE)	$SKE = SK / LV$	A = amortisatsioon
5	Intellektuaalse kapitali efektiivsus (IKE)	$IKE = IE + SKE$	SK = struktuurikapital
6	Kasutatud kapitali efektiivsus (KKE)	$KKE = LV / NBV$	I = inimkapital
7	Lisandväärtuslik intellektuaalne koefitsient (LIK)	$LIK = IKE + KKE$	SK = LV - I I = inimkapital NBV = netovara bilansiline väärtus

Allikas: autori koostatud Fijalkowska (2014, 133) artikli põhjal

Levi ja Schwartzi kompensatsioonimudel annab võimaluse inimressursi väärtust rahaliselt mõõta ning on selleks üks efektiivsemaid mudeleid. Mudeli sisendiks on järgmised näitajad: töötaja vanus, töötasu, haridus, kogemus, töötulemused, elamiskulud, finantsseisund ja firma edutamispoliitika. (Samartha *et al*, 2019)

Jaotises kirjeldatud mudelite kokkuvõtted ja nende puudused on välja toodud tabelis 2. Puudused põhinevad autori arvamusel.

Tabel 2. Populaarseimad mudelid, nende sisendid, väljundid ja puudused

Mudel	Sisend	Väljund	Puudused
Skandia Navigaator	- Inimkapital; - Struktuurikapital; - Kliendikapital; - Õppimis- ja kasvuperspektiiv.	Võimaldab identifitseerida intellektuaalset vara ning arendada strateegiaid selle arendamiseks.	- Ei sobi igat tüüpi organisatsioonile
Tasakaalustatud tulemuskaart	- Finantstulemused; - Sisemised protsessid; - Kliendikapital; - Õppimis- ja kasvuperspektiiv.	Aitab ühildada strateegilised plaanid operatiivsete tegevustega ning monitoorida tulemusi.	- Keskendub lühiajalistele tulemustele - Fookusala ei kata kõiki olulisi aspekte - Ei sobi igat tüüpi organisatsioonile
Sveiby Monitor	- Väline struktuur; - Sisemine struktuur; - Kompetents.	Võimaldab identifitseerida intellektuaalset vara ning arendada strateegiaid selle arendamiseks.	- Keskendub suuresti sisemistele protsessidele - Mudeli sisendid ei pruugi sobida igale ettevõttele - Ei sobi igat tüüpi organisatsioonile
Lisandväärtuslik intellektuaalne koefitsient	- Inimkapitali efektiivsus; - Struktuurikapitali efektiivsus; - Kapitali kasutamise efektiivsus.	Võimaldab mõõta intellektuaalse vara väärtust ning parandada tulemuslikkust läbi investeringute intellektuaalsesse varasse.	- Keskendub üksnes avalikult kättesaadavatele finantsilistele mõõdikutele - Mudel on lihtsustatud, mistõttu võib saadud tulemus olla alahinnatud - Ei sobi igat tüüpi organisatsioonile
Levi ja Schwartzi kompensatsioonimudel	- Töötaja demograafilised näitajad - Töötulemused - Firma edutamispoliitika	Võimaldab töötajate väärtust rahaliselt mõõta.	- Mudel ei sobi igale tegevusharule

Allikas: Autori koostatud, eelnevate mudelikirjelduste põhjal

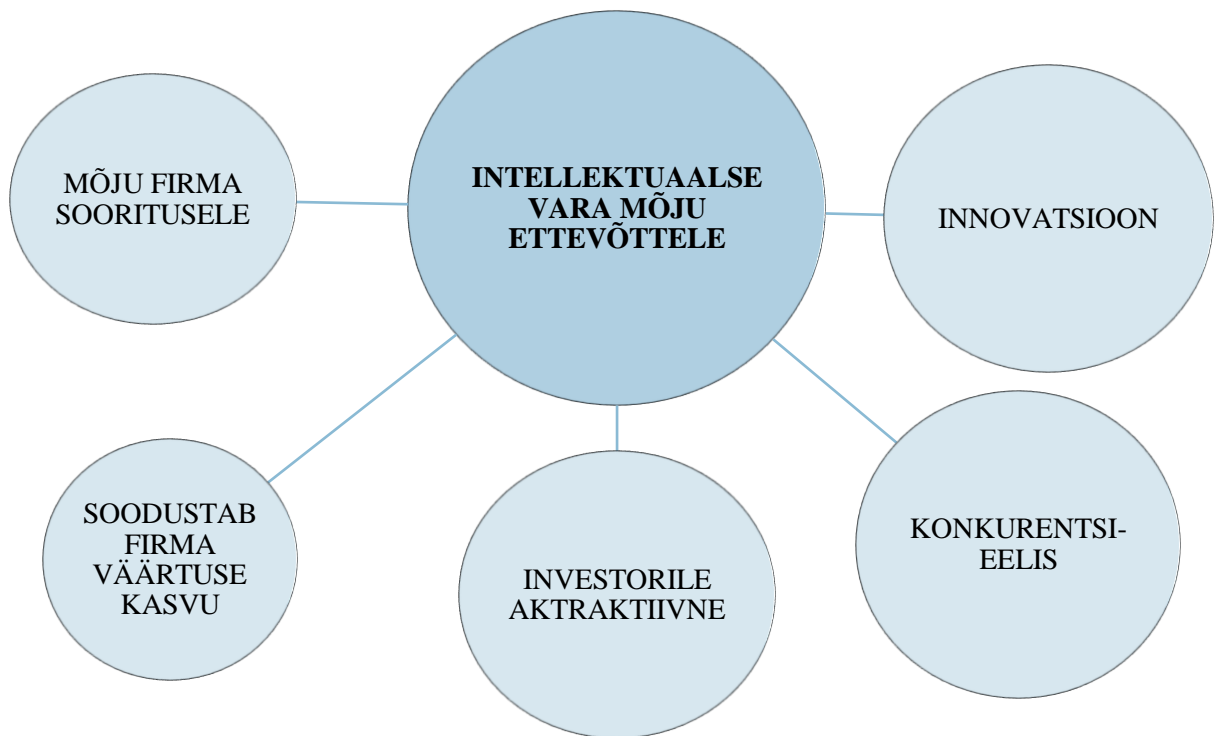
Kokkuvõttes saab iga mudeli peamise puudusena välja tuua, et ei ole sobiv igat tüüpi organisatsioonile. Ebasobivusel on mitmeid põhjuseid, kuid ühe põhjusena saab välja tuua mudelite liigse kompleksuse väikeste ettevõtete jaoks ja liigse lihtsustatuse suurte ettevõtete jaoks.

1.5. Intellektuaalse vara avalikustamise mõju ettevõttele

Enne igasuguse vabatahtliku informatsiooni avalikustamist peavad ettevõtted olema väga hästi teadlikud oma klientide, investorite ja muude huvirühmade vaadetest. Selline teadlikkus on eriti oluline tänases sotsiaalmeediapõhises ühiskonnas, kus informatsioon ning eriti negatiivne, liigub väga kiiresti. Seetõttu peab informatsiooni avalikustamine olema väga hästi läbi mõeldud, et vältida mainekahju. (Dumay & Guthrie, 2017) Samas on oluline, et finantsaruannetes eksisteeriks võimalus avalikustada standardiseeritud vormis informatsiooni ettevõtte intellektuaalse vara kohta. Sellise olulise informatsiooni avalikustamine toimub tänapäeval suuresti läbi meedia, mis tekitab riski, et raamatupidamisaruanded muutuvad tähtsusetuks. (*Ibid.*) Bakalaureusetöö autori arvates võib meedias nähtav informatsioon olla kallutatud, kuna üldiselt esindab ettevõtet üksnes väike hulk töötajaid, mis aga ei näita kogu organisatsioonis sisalduva intellektuaalse vara võimekust. Samuti on risk, et pildis olev töötaja tekitab ettevõttele mainekahju, millest kannatavad kõik teised.

Olemasolevad teadusartiklid ja uurimused keskenduvad enamasti positiivsetele efektidele, mis kaasnevad vabatahtliku informatsiooni avalikustamisega intellektuaalse vara kohta. Keskendutakse rahalisele väärtusloomele investori vaatenurgast ning kasulikkuse väärtusloomele analüütikute vaatenurgast. Uuringud on näidanud, et sellise informatsiooni avalikustamine vähendab teabe asümmeetriat firma juhatuse ning turgude vahel. Lisaks väheneb seeläbi ettevõtete kapitalikulu ning selle info avalikustamine võib soodustada ettevõtte väärtuse kasvu positiivses suunas. (Vanini & Rieg, 2019)

On teada, et inimesed on organisatsiooni olulisim vara ning ettevõtete edu sõltub nende teenistuses olevast intellektuaalsest kapitalist. Intellektuaalne vara avaldab ettevõttele mõju läbi mitme dimensiooni, mis on välja toodud joonisel 2. Nimetatud argumenti toetavad mitmed uuringud.

Joonis 2. Intellektuaalse vara mõju ettevõttele
Allikas: Autori koostatud peatükk 1.5. põhjal

Oliveira *et al* (2020) viisid läbi uuringu 351 Brasiilia ja 135 Portugali mikro-, väike-, ja keskmise suurusega ettevõtete seas. Nende eesmärgiks oli välja selgitada, kas teadmiste jagamine ning ettevõtte intellektuaalne kapital on seotud firma tulemustega. Kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit, saates küsimustiku valitud ettevõtetele. Selgus, et esineb seos intellektuaalse vara ning innovatsiooni vahel, mis on osaliselt mõjutatud töötajate võimest võtta vastu uusi teadmisi. Ettevõtte tulemuste üheks mõjuteguriks on innovatsioon ning seeläbi kaudselt intellektuaalne kapital. Seega on ettevõtte edukuse jaoks oluline, et töötajad oleksid innovatsioonile suunatud.

Ettevõtted, kelle juures töötavad kõrgema intellektuaalse võimekusega inimesed, näitavad suuremat innovatsioonivõimekust. Tänapäevases ühiskonnas on innovatsioon oluliseks vahendiks edukuse saavutamisel. Seetõttu on ettevõtete fookuses omada ning värvata töötajaid, kes on võimelised oma oskustega ettevõttesse innovatsiooni tooma. See aga paigutab juhtide jaoks aina tähtsamale kohale intellektuaalse kapitali haldamise ja juhtimise, et tugevdada investeeringuid sellisesse varasse. (Agostini *et al*, 2017)

Abdulaali (2018) kvalitatiivsest analüüsist selgub, et intellektuaalne vara on tänapäevases teadmispõhises ühiskonnas oluline mõjutegur konkurentsieelise kujunemisel ning seejuures on töötajad

väga olulised. Sellest tulenevalt on Abdulaadi sõnul töötajate kompetentsus otseses seoses firma sooritustasemega. Ettevõtete edukus lasub töötajatel ka näiteks majanduskriisi aegses keskkonnas, kus äritegevuse edukas toimimine sõltub töötajate võimekusest (Sumedrea, 2013).

On teada, et intellektuaalne vara on ettevõtte edukuse seisukohalt oluline, kuid tähtsust omab ka sellise informatsiooni avalikustamine finantsaruannetes. Samas on tänasel päeval vähe ettevõtteid, kes sellist informatsiooni detailsemalt avalikustavad, mistõttu ei pruugi olla teada kõik võimalikud mõjud, mis sellega kaasneda võivad. Indoneesias läbiviidud uuringus selgus, et informatsiooni avalikustamine intellektuaalse vara kohta omab positiivset mõju ettevõtte väärtusele (Subaida *et al.*, 2018). Sarnane tulemus on saadud ka Indoneesia pangandussektori ettevõtte analüüsil, näidates, et intellektuaalse vara avalikustamine mõjutab ettevõtte väärtust positiivselt ning on investorite jaoks üheks otsustuspuuks (Putra & Ratnadi, 2021). Luthfiani & Suryani (2022) läbiviidud uuring kinnitab samuti, et informatsiooni avalikustamine intellektuaalse vara kohta ettevõtte aastaaruandes mõjutab ettevõtte väärtust positiivselt, kuna sisaldab kasulikku informatsiooni investorite jaoks. Bakalaureusetöö autor arvab, et kuna intellektuaalse vara kohta avaldavad infot üksnes vähesed ettevõtted, ei ole teada, milliseid tagajärgi see veel lisaks võib tuua. See oleks üks võimalik uurimissuund tulevikuks, et hoida uurimisfookuses kõiki sellist infot avaldavaid ettevõtteid ning seeläbi võimalike mõjude osas rohkem selgust saada.

1.6. Intellektuaalse vara kajastamise takistused

Intellektuaalse vara kajastamisel esineb mitmeid probleeme, mis on kajastamisel takistuseks. Mõnede näidetena saab välja tuua selle vara hindamiskeerukuse, võrreldamatuse ja raamatupidamisstandarditest tuleneva vastuolulise definitsiooni. Oluliseks kitsaskohaks on raamatupidamisstandardite vähene teemakohane infosisaldus, mis takistab intellektuaalse vara kajastamist finantsaruannetes standardiseeritud viisil (Shakina & Barajas, 2014).

Intellektuaalse vara avalikustamisel esinevaid kitsaskohti toovad välja mitmed analüüsid, mis ettevõtete kohta on tehtud. AL-sartawi (2017) Pärsia lahe koostöönõukogu riikide seas läbiviidud uuringust selgus, et esitatav informatsioon ning selle esitusviis on ettevõtetes väga erinev. Autor toob välja, et seda põhjustab intellektuaalse vara avalikustamise vabatahtlikkus ning asjakohaste regulatsioonide puudumine. Ühtse standardi puudumine teeb intellektuaalse vara võrreldavuse ettevõtete vahel keeruliseks.

Immateriaalse varana käsitletakse ka ettevõtte mainet, mis jõuab bilanssi äriühinemiste käigus. Võrreldes kahte ühesugust ettevõtet, millest ühe varad koosnevad suuresti varasematest äriühinemistest, on viimase finantsnäitajad paremas seisus. See tõstatab võrreldavuse probleemi, mille lahenduseks oleks firma kõikide immateriaalsete varade kajastamine bilansis. Kuna äriühinemised on relevantne teema ning võrreldavuse probleem püsiv, on Rahvusvahelise Raamatupidamisstandardite Nõukogu (*International Accounting Standards Board (IASB)*) kaalunud ettevõtetelt nõuda detailsema informatsiooni avaldamist selle seni tunnustamata immateriaalsete varade kohta. See seab vajaduse ühtse hindamismudeli väljatöötamiseks. (*Disputes over ...*, 2018) Bakalaureusetöö autor toob välja, et tulenevalt võrreldavuse olulisusest, on see üheks aspektiks, mida valdkonna ning avalikustamisviiside arendamisel lahendada püüda või arvesse võtta.

Käesoleva töö jaotises 1.4. on välja toodud mitmed väljatöötatud hindamismudelid, millest igäühel esineb puudusi. Samuti ei ole välja töötatud mudelit, mis sobiks erinevate tegevusharude ettevõtetele, mille olemasolu võimaldaks sellise informatsiooni võrreldavaks teha. Lisaks soovib autor välja tuua, et seni kuni intellektuaalse vara kajastamine ei ole regulatsioonidega ette nähtud, ei saa eeldada, et ettevõtted seda laiemalt avalikustama hakkavad. Selleks vajavad ettevõtted selget põhjendust, mis nad sellise informatsiooni avalikustamisest saavad. Samas on keeruline kõik-võimalikke tagajärgi hinnata, kui informatsiooni avalikustavad vaid vähesed ettevõtted.

1.7. Intellektuaalse vara avalikustamisvõimalused ja tulevikuväljavaated

Et intellektuaalse vara kajastamine on ettevõtetele vabatahtlik, on seda informatsiooni võimalik esitada mitmel erineval viisil. Kaye (2012) argumenteerib, et maailm on liikumas teenusepõhiste ettevõtete suunas ning tippjuhid rõhutavad, et töötajad on ettevõtte suurim vara. Sellest tulenevalt leiab ta, et töötajaid peab varana vaatama ka raamatupidamislikult. Kaye toob välja, kuidas ettevõtted üritavad määrata väärtust näiteks loodusele, kuid töötajad jäetakse tahaplaanile. Tema sõnul peaks töötajad paiknema ettevõtte bilansis varade koosseisus, kuna nad oma teadmiste ja oskustega väärtuslik ressurs. Samartha *et al* (2019) toovad samuti välja, et ettevõtte poolt töötajatesse tehtud investeeringud omavad suurt mõju maailma produktiivsusel, mistõttu on töötajatele tehtud investeeringute käsitlemine varana õigustatud. Nende idee seisneb eelkõige

koolituskulude kapitaliseerimises varade koosseisus. Autorid toovad välja, et sellisel kujul varade esitamine bilansis võib mõjuda hästi inimressursiga seotud otsuste tegemisele.

Intellektuaalse vara kohta on informatsiooni võimalik esitada ettevõtte aastaaruande lisades. See on võimalus, mida kasutavad tänasel päeval vähesed ettevõtted ning informatsioon on esitatud üldisel kujul (Parshakov & Shakina. 2020). Villiers & Sharma (2017) toovad välja, et kõik aruanded on suunatud erinevatele huvirühmadele, mistõttu ei pruugi intellektuaalse vara informatsiooni avalikustamine väljaspool finantsaruandeid näiteks investoriteni jõuda. Autorid peavad nimetatud informatsiooni oluliseks osaks finantsaruannetest.

Intellektuaalse vara kohta on informatsiooni võimalik avaldada ka selleks eraldi ettenähtud aruandes – intellektuaalse kapitali aruanne (inglise keeles *Intellectual Capital Statement*). See aruanne sai alguse Saksamaalt ning ühe võimaliku variandina hõlmab endas järgnevat informatsiooni (Lytras & Edvisson, 2008):

- 1) miks, mis ja kui hea? – algne situatsioon, intellektuaalse vara roll, hinnang;
- 2) kui palju? – arvulised indikaatorid;
- 3) kes? – kommunikatsioon asjaosaliste kohta;
- 4) kuidas? – tulemusteni jõudmise kirjeldus.

Bakalaureusetöö autor soovib intellektuaalse vara kohta informatsiooni avalikustamisviisidena lisaks välja tuua ettevõtete koduleheküljed ja sotsiaalmeedia. Need on kanalid, mida kasutavad tänasel päeval mitmed ettevõtted, et anda oma (võtme)töötajatest ülevaade. See on info avalikustamisviis, mis võib näiteks strateegilisele infotarbijale ajamahukamas osutada ning samuti jääb sealt enamasti välja finantsandmeid sisaldav info.

Arvestades, et informatsiooni avalikustamine ettevõtte intellektuaalse vara kohta ei ole kohustuslik, tahavad ettevõtted selle avalikustamiseks näha sellest saadavat võimalikku kasu. Brügger *et al* (2009) uuringust selgub, et sellise info avalikustamise otsus sõltub firma tegevusharust ning organisatsiooni suurusest.

Detailsema informatsiooni nõudmise kohta on ettepaneku teinud ka Euroopa komisjon aastal 2021, milles pakuti välja viia Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/34/EL sisse muudatused, millest on pikemalt juttu töö peatükis 1.3. See näitab, et teema ei ole üksnes teadlaste entusiasm, vaid pälvib üha enam tähelepanu ka standardite koostajate seas.

Villiers & Sharma (2017) toovad välja, et trendid näitavad nõudluse kasvu ettevõttes sisalduva mittemonetaarse info järele, mis seab tähelepanu ka intellektuaalsele varale. See loob teemale võimaluse liikuda senisest nišivaldkonnast peavooluteemaks. Samas leiavad autorid, et suure tõenäosusega saab selline informatsioon oma kohta integreeritud aruandes. Integreeritud aruanne koondab kokku informatsiooni ettevõtte finantsiliste- ja mittefinantsiliste andmete kohta (Integrated Reporting ..., 2023). Bakalaureusetöö autor leiab, et kuna intellektuaalse vara avalikustamise olulisuse märkamine on jõudnud ka standardite koostajateni, hakatakse suure tõenäosusega ühel või teisel viisil sellist informatsiooni tulevikus avalikustama.

2. UURING INTELLEKTUAALSE VARA ARUANDLUSE ARENGUVÄLJAVAADETEST EESTIS

2.1. Uuringu eesmärk, meetodika ja valimi kirjeldus

Uuringu eesmärgiks on välja selgitada, millised on intellektuaalse vara kajastamise arenguväljavaated Eestis ning hinnata selle vara avalikustamise võimalikke mõjusid. Varasemates uuringutes on suures osas toetunud teoreetilistele allikatele ning oluliselt vähem on läbi viidud teemakohaseid empiirilisi uuringuid. Sellest tulenevalt pidas autor vajalikuks pakkuda valdkonda lisaks praktikute seisukohti. Samuti ei ole teema Eestis viimase ~20 aasta jooksul erilist tähelepanu saanud, kuid mujal maailmas on teema aktiivselt arenemas ning leitakse üha rohkem, et intellektuaalne vara ja selle kajastamine on ettevõtte seisukohalt väga olulised.

Uurimismeetmetena rakendas autor kvantitatiivset ja kvalitatiivset meetodit. Kvantitatiivse uuringuna koostati küsimustik ning kvalitatiivse meetodi puhul oli tegemist poolstruktureeritud intervjuudega. Autor valis kombineeritud uurimismeetodi, et saada küsimustiku kaudu ülevaade valdkonna spetsialistide arvamusest laiemalt. Intervjuude eesmärgiks oli koguda pikemaid selgitusi ning seisukohti, et seeläbi jõua võimalike probleemideni, millele seni tähelepanu ei ole pööratud ning mis võivad valdkonna arengu jaoks olulise tähtsusega olla.

Uuringu valimiks on ettevõtted, kelle tegevusalaks on konsulteerimine, finants- ja kindlustustegevus. Küsimustiku sobiva valdkonna spetsialistidele saatmiseks kasutas autor Äripäeva Infopanka, kus oli võimalik vastava valdkonna spetsialistide kontaktandmed saada. Autor filtreeris ettevõtte töötajad nende vastusvaldkonna alusel, mille põhjal jäid uuringu valimisse järgmiste valdkondade esindajad: auditeerimine, finants, juhtimine, konsultatsioonid ja raamatupidamine. Lisaks saatis autor küsimustiku Audiitorkogu lehel avalikustatud vande-audiitoritele ning pöördus Eesti Raamatupidamis- ja Maksuinfoportaali poole, kes küsimustiku oma lehel avalikustasid.

Küsimustik koostati *Google Forms* keskkonnas ning see sisaldab 11 küsimust, millest 7 on teemakohased ja 4 on demograafiliste andmete kohta. Küsimustikule vastamine oli anonüümne. Küsimustik sisaldab kahte avatud küsimust, mis andis vastajatele võimaluse oma mõtteid pikemalt väljendada. Neli küsimust võimaldas vastajatel etteantud vastusevariantide ebasobivusel meelepärane vastus ise kirjutada. Küsimustik jõudis ~900 inimeseni, kellest vastas 83, mis teeb vastamisaktiivsuseks ~9%. Väljasaadetud küsimustik on välja toodud lisas 1.

Kvalitatiivse uuringu jaoks viis autor läbi neli intervjuud. Intervjueeritavateks valis autor *Big4* ettevõtete taustaga spetsialistid, sest nad omavad valdkonnas laiapõhjalist kogemust erinevate sektoritega ning on seetõttu autori arvates ühed parimad intervjuu kandidaadid. Intervjuul osales kaks PricewaterhouseCoopersi ja kaks KPMG taustaga spetsialisti. Kõik intervjueeritavad on oma valdkonnas pika kogemusega ja töötavad juhtivpositsioonidel, kolmel juhul auditi valdkonnas ning ühel juhul finantsarvestuses. Intervjueeritavate arvamused on privaatsuse huvides esitatud anonüümselt.

Autor alustas igat intervjuud teema sissejuhatusega, kus andis ülevaate probleemist ning selle käsitlusnurgast. Intervjuud olid poolstruktureeritud ja küsimused sõltusid osaliselt intervjueeritavate vastustest. Struktuuri poolest hõlmasid intervjuud kolme teemat: intellektuaalse vara hindamisvõimalused, võimalik/ sobiv avalikustamisviis ja avalikustamise mõju. Põhiküsimused, mida autor intervjuudel esitas on välja toodud lisas 2. Kõik neli intervjuud lindistati ning transkribeeriti Tekstiks tarkvara abil.

Uuringuperioodiks oli vahemik 20.03.2023-20.04.2023, mil viis autor läbi eraldiseisvad intervjuud nelja finantsaruandlusega tegeleva valdkonna spetsialistiga ning samal ajal oli avatud küsimustik, mida autor valimi kontaktisikutele jooksvalt laiali saatis.

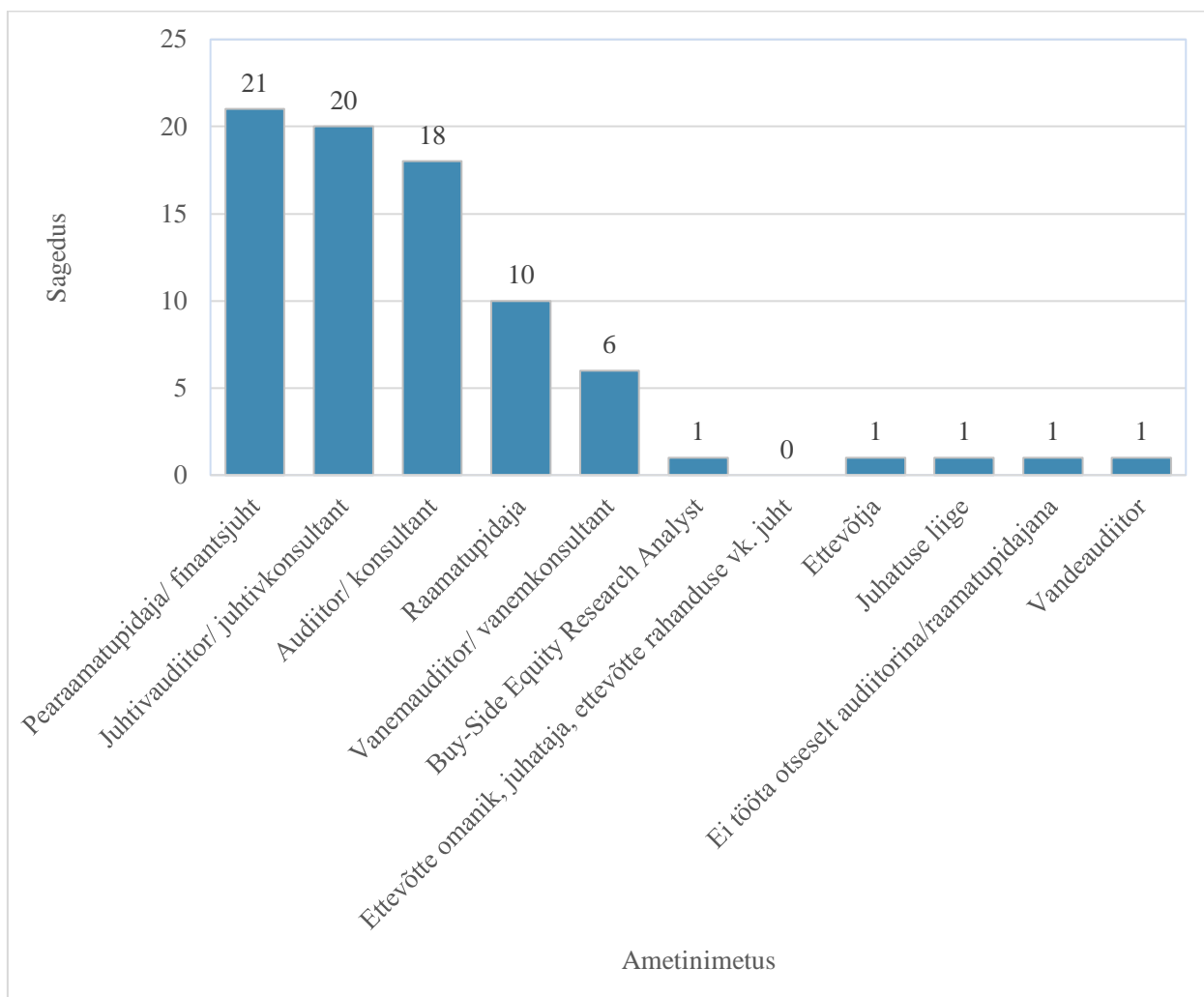
2.2. Kvantitatiivse uuringu tulemused

Jaotises antakse ülevaade kvantitatiivse uuringu tulemustest ning antakse vastused püstitatud uuringuküsimustele. Analüüsi ja graafikute tegemiseks on kasutatud andmetöötlusprogrammi *MS Excel*.

2.2.1. Uuringus osalejate demograafilised andmed

Uuringust võttis osa kokku 83 inimest, kuid kahe vastuse ebasobivuse tõttu on analüüsis kasutatud 81 vastust. Uuringus osales 54 (67%) naist, 25 (31%) meest ning kahel (2%) juhul ei soovitud oma sugu avaldada.

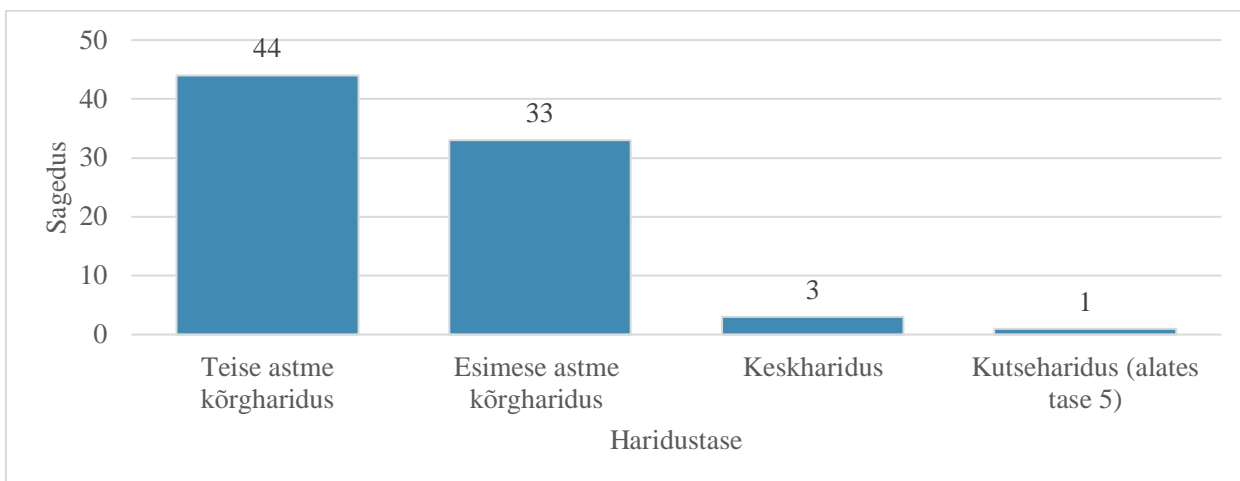
Enim vastajaid töötab pearaamatupidaja/ finantsjuhina (21 vastajat (26%)), juhtivauditiitori/ juhtivkonsultandina (20 vastajat (25%)) ja auditiitori/ konsultandina (18 vastajat (22%)). Raamatupidajaid on vastajate hulgas 10 (12%) ja vanemauditiitoreid/ vanemkonsultante on 6 (7%). Ülejäänud kuus vastajat on oma ametipositsiooni avatud väljal täpsustanud ning see on nähtav joonisel 3.

Joonis 3. Ametipositsioonide sagedus

Allikas: Autori koostatud küsimustiku vastuste põhjal

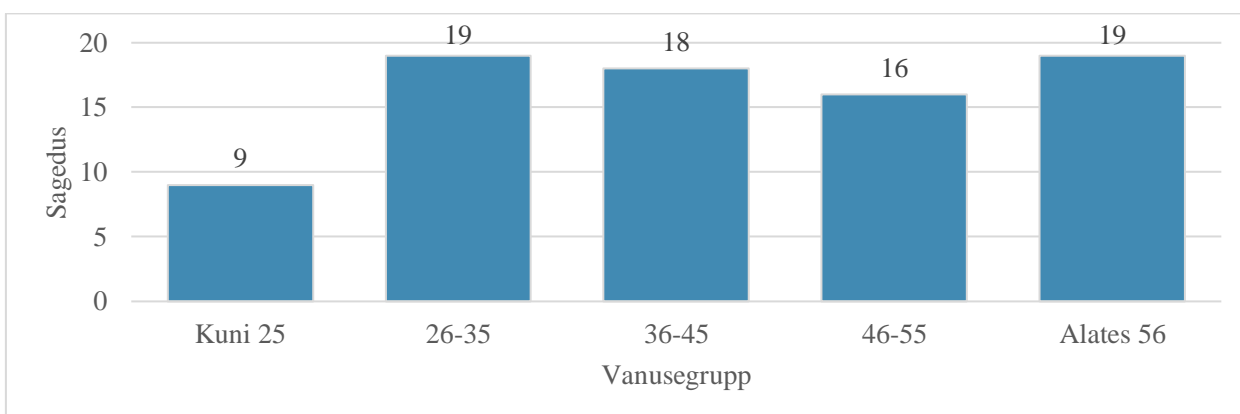
Vastajate hulgas on enim magistriharidusega inimesi (44 vastajat (54%)), sellele järgneb bakalaureuseharidus (33 vastajat, 41%), seejärel keskharidus (3 vastajat (4%)) ja viimaks kutseharidus (1 vastaja (1%)). Hariduse sagedusjaotust illustreerib joonis 4.

Joonis 4. Haridustasemete sagedus

Allikas: Autori koostatud küsimustiku vastuste põhjal

Vastajad jagunevad vanusegruppide vahel suhteliselt ühtlaselt (v.a kuni 25 aastased). Enim on vastanute hulgas 26-35 ja alates 56 aastaseid – mõlemas kategoorias 19 vastajat, kokku 46%. Neile järgnevad vanusegrupid 36-45 (18 vastajat (22%)) ja 46-55 (16 vastajat (20%)). Vähim on vastajaid vanusegrupis kuni 25 eluaastat (9 vastajat (11%)). Vanusegruppide jaotust illustreerib joonis 5.

Joonis 5. Vanusegruppide sagedus

Allikas: Autori koostatud küsimustiku vastuste põhjal

Uuringus osalenute demograafilisest andmestikust saab järeldada, et vastajatel on valdkonnas üsna suur kogemus. Selle indikaatoriks on juhtivspetsialistide ja magistritaseme haridusega inimeste

osakaal. Samuti on suur hulk vastajaid kõrgemas vanuses, millest võib järeldada, et töökogemus uuringu valimi valdkonnas on pikk.

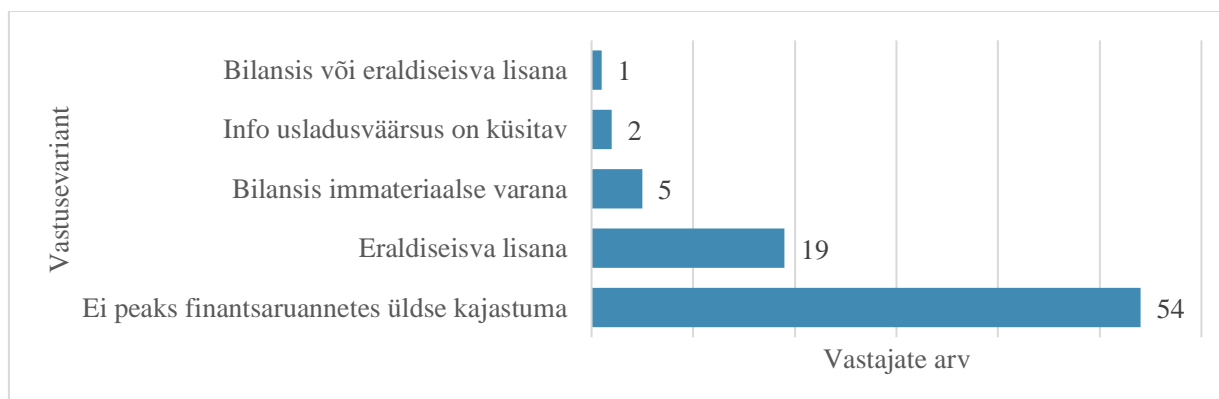
2.2.2. Intellektuaalse vara avalikustamisviis, hindamistegurid, võimalikud kasu- ja kahjutegurid ja tulevik

Käesolev jaotis annab kogutud andmetele tuginedes vastused püstitatud uurimisküsimustele:

1. Kas intellektuaalne vara sobiks oma sisulise tähenduse poolest finantsaruannetesse? Milline on intellektuaalse kapitali kajastamise/ avalikustamise valmisolek Eestis?
2. Mis on peamised tegurid Eesti finantsistide silmis, mida intellektuaalse kapitali väärtuse hindamisel peaks arvestama?
3. Millist võimalikku kasu ja kahju tooks intellektuaalse kapitali varana kajastamine ettevõtte jaoks?
4. Kas intellektuaalse kapitali kajastamist finantsaruannetes nähakse tõenäolise tulevikutsenaariumina?

Intellektuaalse vara sobivus finantsaruannetesse ning selle avalikustamise valmisolek Eestis

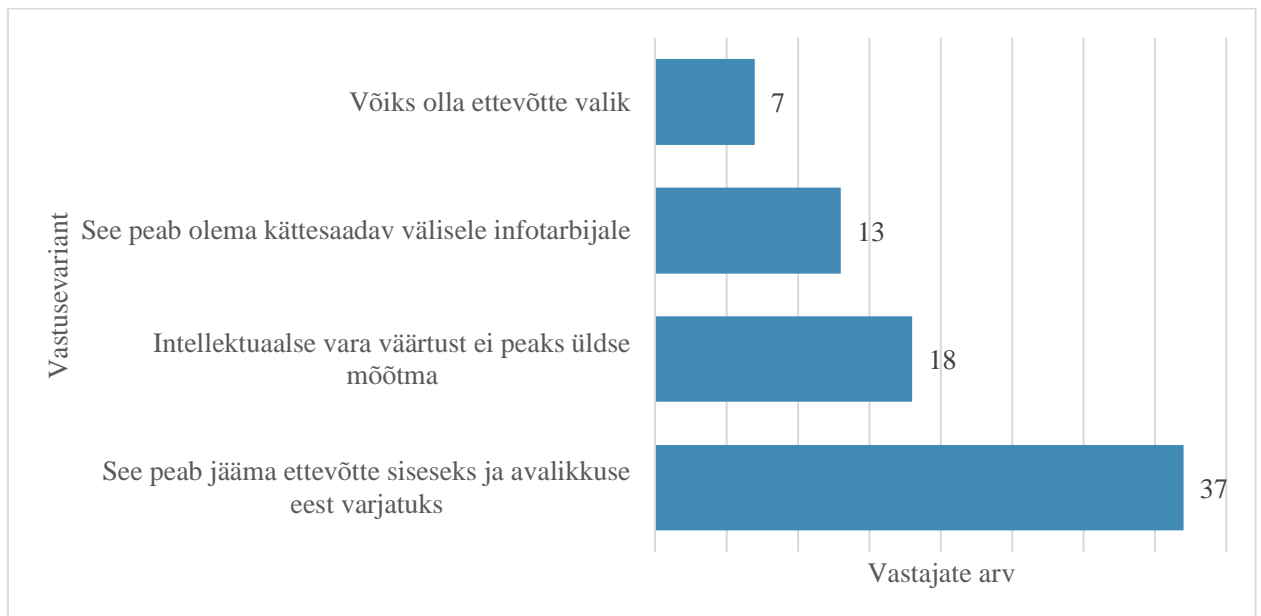
Küsimustiku andmed, mis on näidatud lisa 3, näitavad, et 54 vastajat (67%) ei arva, et intellektuaalne vara peaks finantsaruannetes kajastuma, 19 vastajat (23%) arvab, et see informatsioon peaks olema kättesaadav läbi eraldiseisva lisa ning viis vastajat (6%) leiab, et intellektuaalne vara peaks paiknema ettevõtte bilansis. Kaks vastajat (2%) peab sellise informatsiooni usaldusväärsus küsitavaks ja üks vastaja (1%) on kahevahel. Vastuste jaotust näitab joonis 6.

Joonis 6. Sobilik avalikustamisviis

Allikas: Autori koostatud lisa 3 andmete põhjal

Jooniselt 7, mis on koostatud lisa 4 põhjal, nähtub, et intellektuaalse vara kohta käiva informatsiooni avalikustamise kohta leiab 46% vastanutest, et see peab jääma ettevõttesiseseks informatsiooniks ning ei peaks olema kättesaadav avalikkusele. 22% vastanutest arvab, et intellektuaalse vara väärtust ei peaks üldse mõõtma. 16% vastajatest arvab, et info peab olema kättesaadav välisele infotarbijale ja 9% leiab, et avalikustamise valik võiks jääda ettevõttele. Küsimuses oli võimalik sobiva vastusevariandi puudumisel oma arvamus juurde kirjutada, millele tuli kuult vastajalt pikemad mõtteavaldused, mida graafikul esitatud ei ole. Tuuakse välja, et sellise informatsiooni kättesaadavus oleks huvitav, kuid selle eelduseks oleks usaldusväärne mõõdetavus, et tagada võrreldavus. Lisaks tuuakse välja, et see informatsioon peaks kättesaadav olema, kui tegemist on avaliku ettevõttega, muul juhul võiks olla ettevõttesisene. Samuti on välja toodud, et mingi osa informatsioonist peaks olema avalik, kuid mingi osa konfidentsiaalne.

Joonis 7. Informatsiooni kättesaadavus

Allikas: Autori koostatud lisa 4 andmete põhjal

Tulemustest nähtub, et intellektuaalse vara kajastamiseks ei peeta sobivaks kohaks finantsaruandeid, vaid pigem eraldiseisvat lisa. Autor järeldab, et selleks oleks sobiv kas eraldiseisev lisa ettevõtte aastaaruandes või kestlikkusaruandes (ESG). Ühe võimaliku põhjendusena saab välja tuua mõõtmiskeerukuse, mis muudaks mõõdetud väärtuse usaldusväärseks küsitavaks ning finantsaruanded on oma olemuselt faktipõhised ja objektiivsed. Samas on näha, et intellektuaalse vara mõõtmist peetakse oluliseks, kuid seda informatsiooni soovitakse hoida pigem ettevõtte sisesena. See põhjendab ka, miks 84% vastajatest leiab, et sellise informatsiooni avalikustamine peaks olema ettevõtte jaoks vabatahtlik, 14% leiab, et seda ei peaks

üldse avalikustama ja 2% arvab, et avalikustamine peaks olema kohustuslik. Vastuste jaotust näitab lisa 5.

Sisuliselt sobiks intellektuaalne vara kestlikkusaruandesse hästi, kuna üheks fookusalaks on inimesed. Kestlikkusaruandluse komponente kirjeldab joonis 8.

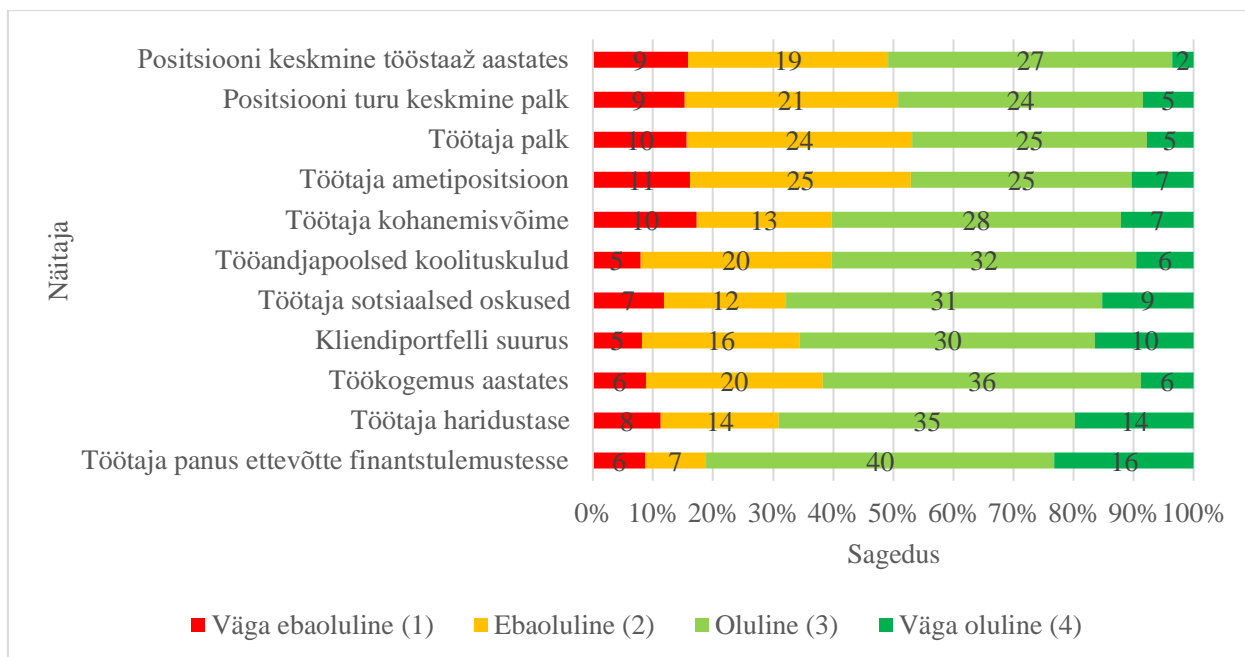

Joonis 8. Kestlikkusaruandluse komponendid

Allikas: Autori koostatud (*Human Capital is the Key...*, 2021) artikli põhjal

Intellektuaalse vara hindamistegurid

Küsimustikus oli välja toodud nimekiri võimalikest hindamisteguritest, mille kohta pidid respondendid valima, kui oluliseks nad iga näitajat peavad. Joonis 9 annab ülevaate, kuidas jagunevad uuringus osalejate hinnangud erinevate hindamistegurite kohta. Vastusevariantide hulgas oli ka valik „Ei oska öelda“, mis on vastuste analüüsisist välja jäetud. Jooniselt on näha, et kõige olulisemateks näitajateks peetakse töötaja panust finantstulemustesse, haridustaset ja töökogemust. Kõige ebaolulisemaks peetakse töötaja palka ning ametipositsiooni, kuid viimast peab sama hulk vastajaid ka oluliseks. Analüüsisides graafiku äärealasid, on näha, et väga ebaoluliseks peetakse töötaja ametipositsiooni, palka ja kohanemisvõimet.

Joonis 9. Hindamistegurid

Allikas: Autori koostatud lisa 6 andmete põhjal

Tabel 3 näitab hindamistegurite statistilisi andmeid. Andmed näitavad, et iga teguri mood on „3“, mis näitab, et kõiki tegureid peetakse hindamisel oluliseks. Keskmise jääb ebaolulise ja olulise vahele.

Tabel 3. Hinnangute statistiline ülevaade

Näitaja	Vastajate arv	Keskmine	Mediaan	Mood	Standardhälve
Positsiooni keskmine tööstaaž aastates	57	2,386	3	3	0,796
Positsiooni turu keskmine palk	59	2,424	2	3	0,855
Töötaja palk	64	2,391	2	3	0,847
Töötaja ametipositsioon	68	2,412	2	3	0,885
Töötaja kohanemise võime	58	2,552	3	3	0,921
Tööandjapoolsed koolituskulud	63	2,619	3	3	0,771
Töötaja sotsiaalsed oskused	59	2,712	3	3	0,872
Kliendi portfelli suurus	61	2,738	3	3	0,835
Töökogemus aastates	68	2,618	3	3	0,773
Töötaja haridustase	71	2,775	3	3	0,898
Töötaja panus ettevõtte finantstulemustesse	69	2,957	3	3	0,830

Allikas: Autori koostatud lisa 6 andmete põhjal

Märkused: *1-Väga ebaoluline, 2-Ebaoluline, 3-Oluline, 4- Väga oluline.

Standardhälbe põhjal saab järeldada, et hajuvus on normaalne ning pigem ühtlane. Vastuste hajuvus tuleb välja ka jooniselt 9, kus on näha, et vastused jagunevad suuresti hinnangute „2“ ja „3“ vahel. Kokkuvõttes saab järeldada, et nimetatud näitajaid peetakse hindamisel pigem oluliseks.

Intellektuaalse vara avalikustamise mõju ettevõttele

Intellektuaalse vara kajastamisest avalduva võimaliku mõju kohta sisaldas küsimustik ühte avatud küsimust, millele vastamine ei olnud kohustuslik. Arvamust avaldas 81-st inimesest 54, millest sisu poolest oli analüüsis võimalik kasutada 47-t. Vastused on viidud töö autori poolt üldistatud kujule ning kategoriseeritud. Tulemused, mis on nähtavad lisa 7, näitavad, et 45% vastanutest näeb positiivset mõju ja seejuures on välja toodud kõige rohkem erinevaid stsenaariume. 36% vastajatest on välja toonud, et sellise informatsiooni avalikustamine avaldaks ettevõttele negatiivset mõju, kuid võimalikke stsenaariume on vähem ja need korduvad vastajate seas. 19% vastajatest leiab, et sellise info avaldamine ei avaldaks ettevõttele mõju. Tulemused näitavad, et intellektuaalse vara avalikustamine omab vastajate arvates ettevõttele pigem positiivset mõju. Autori arvates võiks väärkajastamise, manipuleerimise ja kontrolli oht olla lahendatav (või vähemalt minimeeritav) selge raamistiku olemasolul, mille korral on informatsioon esitatud ja mõõdetud standardiseeritud kujul. Vastajate poolt välja toodud positiivsed ja negatiivsed mõjud on välja toodud tabelis 4.

Tabel 4. Intellektuaalse vara avalikustamise mõju

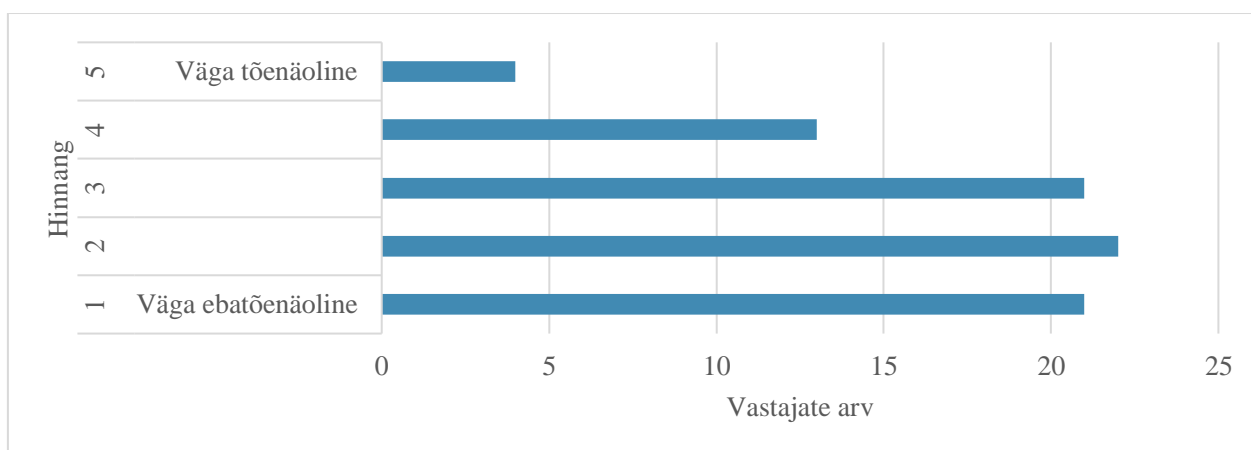
Võimalik mõju	
Positiivne	Negatiivne
+ Firmaväärtuse kasv	- Väärkajastamise/ -hindamise oht
+ Informatiivsem aruanne, hea statistika	- Finantsseisundi manipuleerimisoht
+ Mõõdik ja kindlustunne investoritele	- Kõrgemad riskid
+ Kindlustunne klientidele ja (uue)le töajõule	- Haavatavus konkurentide ees
+ Tõstab usaldusväarsust	- Halduskoormuse suurenemine
+ Kujundab mainet	- Töötajate üleostmise risk
+ Annab konkurentsieelise	- Keeruline mõõta ja kontrollida
+ Kvaliteedimärk	—
+ Ülevaade firma seisundist, läbipaistvus	—
+ Motiiv töötajatesse rohkem panustada	—

Allikas: Autori koostatud lisa 7 andmete põhjal

Ühtse raamistiku väljatöötamise olulisusele rõhuvad respondentide väljatoodud võimalikud positiivsed mõjud, mida sellise informatsiooni avalikustamine endaga kaasa võib tuua. Autori arvates kaaluvad positiivsed mõjutegurid lisaks statistilistele näitajatele ka sisulise kaalukuse poolest negatiivsed selgelt üle.

Intellektuaalse vara finantsaruannetes kajastumise tõenäosus

Tulemused joonisel 10 näitavad, et intellektuaalse vara kajastamist finantsaruannetes tulevikus peetakse pigem ebatõenäoliseks või ei osata selle tulevikku hinnata. Autor leiab, et põhjuseks on hindamiskeerukus ning standardi puudumine, mis on probleem, mida on keeruline lahendada.

Joonis 10. Intellektuaalse vara tulevikus kajastumise tõenäosus

Allikas: Autori koostatud lisa 8 andmete põhjal

Autor arvab, et vastajate silmis võib intellektuaalse vara finantsaruannetes kajastumine olla ebatõenäoline, kuid mitte välistatud saama kestlikkusaruandluse osaks. Samuti võib põhjuseks olla teemaga hästi kursis olevate inimeste vähesus, mistõttu on skeptilisus suur.

2.3. Kvalitatiivse uuringu tulemused

Jaotises antakse ülevaade kvalitatiivsete uuringu tulemustest ning vastatakse püstitatud uuringüküsimustele läbiviidud intervjuude põhjal. Intervjueeritavate privaatsuse tagamiseks on nende arvamused esitatud anonüümselt järgmise skeemi alusel:

- Intervjueeritav 1 - PwC finantsala intervjueeritav;
- Intervjueeritav 2 - PwC auditiala intervjueeritav;
- Intervjueeritav 3 - KPMG taustaga intervjueeritav;
- Intervjueeritav 4 - KPMG auditiala intervjueeritav.

Transkriptsioonid on kättesaadavad *Google Drive* keskkonna kaudu, mille lingid on leitavad töö kasutatud allikate loetelust.

Intellektuaalse vara raamatupidamislik regulatsioon

Töö alapeatükis 1.3. on välja toodud, et tänased standardid ei toeta intellektuaalse vara raamatupidamislikku kajastamist. Toetava seadusandluse puudumise toob välja ka Intervjueeritav 1. Intervjueeritav 3 toob välja, et kajastamiseks peab esmalt olema hindamisstandard, mida praegu ei ole. Intervjueeritav 2 toob välja, et praegune raamistik ei toeta intellektuaalse vara raamatupidamislikku käsitlust ning see vajaks väga suurt mõttemudeli muutust.

Intervjueeritav 4 toob välja, et maailm on liikumas suunal, kus firmaväärtus on töötajates rohkem kui kunagi varem, kuid ta alguses nii kaugele ei läheks, et seadusemuudatus teha, vaid annaks pigem soovitusi, et sellist infot aruannetes avaldada.

Intellektuaalse vara sobivus finantsaruannetesse ja selle avalikustamisviis

Küsimuse peale „Kuidas sina suhtuksid sellesse, kui intellektuaalset kapitali senise kulukäsitluse asemel käsitleda varana?“ leiab Intervjueeritav 1, et tegemist on huvitava kontseptsiooniga ning kuna töajõukulu on märkimisväärne oleks ta sellist käsitlust valmis kaaluma. Intervjueeritav 1 kõrvutab intellektuaalse vara kajastamise tarkvara juurutamisega, mille korral esitatakse arved, kuid mille sisuks on konsultantide tunnid. Need võetakse immateriaalse vara hulgas üles ja amortiseeritakse üle mingi perioodi. „Kui nii mõelda, et mis vahet seal on, kas ta on minu enda töötaja või kellegi teise oma“ (Intervjueeritav 1, 2023). Info avaldamise poolelt leiab Intervjueeritav 1, et ta järgiks samu reegleid, mis on täna põhivara lisadele seatud, kui on oluline, siis annaks infot, kuid liialt peeneks ei läheks. Intervjueeritav 1 leiab, et valdkond on tunduvalt konkreetsem, kui ESG. Töötajate aega ning investeringut neisse on võimalik konkreetset hinnata, mistõttu sobib see ka aastaaruandesse.

Intervjueeritav 3 toob välja, et sellise info avalikustamisel võiks väärtus olla üksnes ettevõtetele, kus tulu teenitakse teadmiste pealt, seega võiks info avalikustamine olla vabatahtlik. Intervjueeritav 3-e arvates sobib intellektuaalne vara kestlikkusaruande osaks, kus ei ole see rahaliselt hinnatavana esitatud ning selle info avalikustamist tulevikus ta ei välista. Intervjueeritav 3 toob välja, et selleks, et intellektuaalse vara kajastamine rohkem hoogu saaks, peaks olema selge, mida selle info avalikustamine ettevõttele juurde annab.

Intervjueeritav 2 on seisukohal, et kontseptsiooni poolest intellektuaalne vara töötajate teadmiste ja oskuste näol ei peaks paiknema ettevõtte bilansis, küll aga oleks mõeldav, et see informatsioon on detailsemalt välja toodud aruande lisades või ESG osana. Ta toob välja, et kõik bilansis olev, mis ei ole faktipõhine, muutub finantsanalüüsi käigus ignoreeritavaks. Teisest küljest toob ta välja, et omakapital näeb parem välja, kui on varad ka, aga küsimus on, mida see tegelikult näitab. Rääkides esitusviisist leiab intervjueeritav, et kui andmed on esitatud standardsel viisil on sellest arusaamine lihtsam ja kiirem ning finantsaruandes võiks see olla arvulisel kujul, näiteks kõrgharidusega inimeste osakaal, teenitav tulu jms. Samas näeb ta, et see info saaks olla ka vabas vormis esitatud. Intervjueeritav toob välja, et selle info avalikustamine ei ole relevantne igas sektoris, näiteks kaubanduses. Lisaks arvab ta, et kuna halduskoormus on ettevõtetes suur, võiks jääda *basic* andmete esitamise juurde või võiks avaldatav info olla otsustatav aruande koostaja poolt.

Intervjueeritav 4 toob välja, et intellektuaalset kapitali vaadata kulukäsitluse asemel varana, saab peamiseks takistuseks vara definitsioon, mille juures on oluline rõhk kontrollil. Samas arvab ta, et sellise informatsiooni avaldamine ettevõtte aastaaruandes oleks huvitav lugemine, kuid seda üksnes teatud valdkondades, näiteks keemiatööstuses. Intervjueeritav toob ka välja tarbija teadlikkuse taseme olulisuse, mis on otsuste tegemisel määrav ning ka selline informatsioon võib olla abiks teatud otsuste tegemisel. Intervjueeritav leiab, et informatsioon võiks olla standardiseeritud kujul, kuid see standard peaks vastavalt tegevusvaldkonnale erinev olema.

Tabelis 5 on näha intervjueeritavate kokkuvõtlikke arvamusi, kuidas võiks intellektuaalne vara avalikustatud olla.

Tabel 5. Intervjueeritavate arvamuste kokkuvõtte avalikustamisviisi kohta

Intervjueeritav	Avalikustamise viis
Intervjueeritav 1	Sobib aastaaruandesse, võiks kaaluda koolituskulude kapitaliseerimist.
Intervjueeritav 2	Sobib detailsema kirjeldusena aastaaruande lisadesse või ESG aruandesse, esitamine vastavalt valdkonnale.
Intervjueeritav 3	Sobib ESG aruande osaks, info avalikustamine vabatahtlik ja olenevalt valdkonnast.
Intervjueeritav 4	Sobib aastaaruande lisadesse, kuid raamistik peab vastavalt tegevusvaldkonnale erinev olema.

Allikas: Autori koostatud läbiviidud intervjuude põhjal

Kokkuvõttes saab järeldada, et intellektuaalse vara avaldamist pooldatakse aastaaruande lisas ja/või ESG aruandes ning arvatakse, et see oleks huvitav lugemine, kuid reaalseks tegutsemiseks soovitakse teada, mis on selle info avalikustamisest saadav kasu.

Intellektuaalse vara hindamine

Üks probleem, miks ei saa intellektuaalset kapitali raamatupidamislikult varana käsitleda on kontrolli puudumine töötajate üle. Intervjueeritav 1 toob välja, et seejuures on erandiks „kuldsete käeraudadega“ töötajad, kes on sageli juhtivatel positsioonidel. Ka koostöö lõppedes on neil juhtudel periood, kus ettevõttel on sellest töötajast tulenev kulu ja see on ette hinnatav ning seeläbi oleks võimalik väärtus tekitada. Teistele töötajatele raamatupidamisliku väärtuse leidmiseks pakub Intervjueeritav 1 välja alginvesteeringu arvesse võtmise. Sinna alla kuuluksid algsed koolituskulud ja õppimisaeg, sealhulgas ka kaudne kulu, mis tekib, kui teised töötajad uusi välja õpetavad. PwC-s toimib ajakulu salvestamise süsteem, mis muudaks koolitusele kuluva aja lihtsasti määratavaks ning võimaldaks läbi selle väärtuse tekitada, varades üles võtta ja hiljem amortiseerida. „See on järelemõtlemise koht, aga see väärriks kaalumist“ (Intervjueeritav 1, 2023). Intervjueeritav 1-e sõnul on inimesele võimalik rahaline väärtus külge panna - ühe variandina pakub ta välja sellise hindamismeetme, kus on arvesse võetud ametiastme püsikulu, eelduslik ajakasutus töö tegemiseks. Väärtuse leiaks ta võttes arvesse tundide kogust ja ametiastet ja korrutaks need näitajad omavahel läbi.

Intervjueeritav 3 toob ühe suurima probleemina välja väärtuse hindamise. Tema sõnul hakkavad immateriaalse vara hulka vaikselt lepingulised õigused jõudma, kuid inimest bilansis ette kujutada on raske. Mõeldes teenusepõhistele ettevõtetele näeb Intervjueeritav 3, et oskustele oleks võimalik hind külge panna küll, kuid see peaks pigem jääma ettevõttesiseseks. Intervjueeritav 3-e sõnul oleks inimest objektiivselt keeruline hinnata, kuid peab võimalikuks faktiliste näitajate (haridus, töökogemus, kliendiportfell jms) mõõtmist. Hindamisel arvestaks ta üksnes võtmetöötajaid, kellel on olemas *know-how*. Samas arvab Intervjueeritav 3, et töötajatele hinnasildi külgepanek ei pruugi olla kõige parem. Intellektuaalse vara hindamise olulisus sõltub Intervjueeritav 3-e arvates tegevusalast. „Kui muud vara ei olegi kui ainult inimene siis ta ju on oluline“ (Intervjueeritav 3, 2023). Hindamise juures toob Intervjueeritav 3 ühe probleemina välja ka selle, kas hinnatav inimene seda ise tahab ning näiteks tippjuhtide hindamisel on olulised eelkõige tema isikuomadused. Intervjuu käigus koorus välja idee mõõta tippjuhtide väärtust tuginedes nende isiksusetüübile ning hinnata sama isiksusetüübiga juhtide ajaloolisi tulemusi. „Sellega võib jõuda kuhugi“ (Intervjueeritav 3, 2023).

Intervjueeritav 2 toob välja, et intellektuaalse vara standardiseerimisel on mitmeid näitajaid, mida arvesse võtta, näiteks kuidas samastada Tallinna Ülikooli (TLÜ) ja *Massachusetts Institute of Technology* (MIT) diplomeid. Ta toob välja, et standardiseerimine on vajalik. Intervjueeritava jaoks on pigem mõeldav, et avalikustada selgelt ja arvuliselt mõõdetavaid näitajaid eraldiseisvas lisas, kuid andmete lihtsamaks lugemiseks võiks olla ettevõtetele ettenähtud selge raamistik, millest andmete avaldamisel lähtuda.

Intervjueeritav 4 toob välja, et avalikustatud peaks olema selline informatsioon, mis on faktiline, näiteks ettevõttes sisalduvate vandeaudiitorite arv. Seejuures peab ettevõtete võrdlemisel tähelepanelik olema, kuna kui ettevõttes on üks töötaja, kes on ka vandeaudiitor, siis on vandeaudiitorite maht 100%, kuid mõnes suures ettevõttes, kus 200-st töötajast on 20 vandeaudiitorid, on protsentuaalne maht näiliselt väiksem, seega peavad ettevõtted olema võrreldavad. Hindamisel peab intervjueeritav oluliseks tööstaaži ning toob välja, et panus ettevõtte finantstulemustesse on hall ala. „Sul võib olla väga-väga hea töötaja, kes koolitab teisi nooremaid, aga kes ei too sulle uut müüki ja kellel on suhteliselt minimaalne kliendiportfell juhtivaudiitorina. Noh ja selle inimese panus on väga suures väärtuses tuleviku mõttes“ (Intervjueeritav 2, 2023). Intervjueeritav peab oluliseks koolituskulude ja -tundide info avaldamisest, kuid mitte positsioonide detailsusega.

Tabelis 6 on näha intervjueeritavate kokkuvõtlikke arvamusi, kuidas võiks intellektuaalset vara hinnata.

Tabel 6. Intervjueeritavate arvamuste kokkuvõte hindamisvõimaluste kohta

Intervjueeritav	Hindamisviis
Intervjueeritav 1	Hindamine võiks lähtuda alginvesteeringust (koolituskulud) või erinevate ametiastmete ajakulu ja püsikulu kalkuleerimisest.
Intervjueeritav 2	Avalikustamiseks on vaja selget raamistikku ja mõõtma peaks faktilisi näitajaid.
Intervjueeritav 3	Avalikustada saaks faktilisi näitajad (haridus, töökogemus jms). Tippjuhtide puhul võiks olla hindamisvõimalus läbi isiksusetüübi.
Intervjueeritav 4	Avalikustama peaks faktiliselt mõõdetavat infot ning detailsemat infot koolituskulude ja -mahu kohta.

Allikas: Autori koostatud läbiviidud intervjuude põhjal

Kokkuvõttes saab välja tuua, et avalikustatav info peaks olema faktiline, mille juures jääks välja näiteks töötaja sotsiaalsed oskused ja kohanemisvõime, mida ei ole võimalik üheselt mõõta.

Intellektuaalse vara avalikustamise mõju

Mõjude poolest ei näe Intervjueeritav 1 suuri hirme, tema sõnul on info küll natuke tundlik, kuid info on konkurentidele teada ka tänasel päeval. Positiivset mõju näeb ta investorite jaoks, kellele annab sellise info avaldamine parema pildi, mis ettevõtte taustal toimub. Ohte näeb ta üksnes siis, kui avaldatud info detailsusaste läheb liialt täpseks. Samuti näeb ta võimalust, et ettevõtte koolitamiste kohta info täpsem avaldamine annab võimaluse olla atraktiivsem tööandja ning samuti oleks motivaatoriks ettevõtetele, kes töötajate arendamisele tänasel päeval suurt tähelepanu ei pööra. Küsimuse peale, kas sellise info avalikustamine võib tekitada töötajate üleostu ohu, ütleb Intervjueeritav 1, et sellesse ta väga ei usu, kuna ettevõtja on ikkagi kapitalist. Andmete manipuleerimisohu kohta ütleb Intervjueeritav 1, et suured ettevõtted, kellel on auditikohustus, on numbrid audiitori poolt üle vaadatud ning suuri moonutamisevõimalusi ei ole, pigem on küsimus koolituse definitsioonis. Seevastu väikestel ettevõtetel audiitorkontrolli ei ole, kuid samas on ka kulubaas väike.

Mõjude poolest näeb intervjueeritav Intervjueeritav 3 huvigrupina eelkõige investoreid, kuid toob välja, et investorid hindavad inimeste väärtust kaudselt läbi rahavoogude. Samas näeb Intervjueeritav 3, et kui see info on aruandesse standardiseeritud viisil sisse pandud, siis oleks ka investoril parem hinnata. Intervjueeritav 3 arvab, et ettevõtte mainet ja usaldusväarsust ei paranda inimese rahasse panemine, seda mõjutab see mida tehakse, mitte kes teeb.

Intervjueeritav 2 toob välja, et sellise info avalikustamine võiks soodustada parema palga maksmist. Samuti võib see positiivselt mõjuda „orjapidamisega“ tegelevate ettevõtete distsiplineerimisel. Negatiivse mõjuna toob intervjueeritav välja, et see võib rõhku panna alustavate ettevõtete nõrkustele.

Intervjueeritav 4 toob välja, et näiteks teenusepakkuja valikul saab enamasti otsustavaks ettevõtte üldine reputatsioon ning seejuures ei mängi niivõrd suurt rolli, mis on neil aruannetes oma inimeste kohta avaldatud. Samas leiab ta, et sellise info aruannetes avalikustamine muudab tööandja atraktiivsemaks, aga toob välja, et ettevõtetele halduskoormuse pealepanekul peab olema ette näidata sellest saadav kasu. Intervjueeritav toob ka välja, et kuna igapäev on tänasel päeval võimalik oma firma teha, on info avaldamine positiivne, et näidata, mis inimestega ettevõttes tegu

on. Kui aurannetes on info näiteks tööjõu liikuvuse kohta, on see indikatsiooniks, millised on töötingimused. Intervjueeritav toob välja, et selle info avaldamine võimaldab ettevõttest luua parema pildi ning ka suhtumine paraneb, kuid ta ei ole kindel, kas see otsuse tegemist mõjutab. „Uute töötajate ja jätkusuutlikkuse mõttes on see ikka väga oluline infomatsioon“ (Intervjueeritav 2, 2023).

Tabelis 7 on näha intervjueeritavate kokkuvõtlikke arvamusi, millist mõju võib intellektuaalse vara avalikustamine ettevõttele tuua.

Tabel 7. Intervjueeritavate arvamuste kokkuvõte avalikustamise mõju kohta

Intervjueeritav	Avalikustamise mõju
Intervjueeritav 1	Võimalus anda parem ülevaade uuele tööjõule ja investorile. Võimaldab ettevõttel olla atraktiivne tööandja. Andmete manipuleerimisohtu ei näe, kuna suured ettevõtted on auditeeritavad ja väikestel kulusummad väikesed.
Intervjueeritav 2	Võib soodustada parema palga maksmist, kuid võib rõhuda alustava ettevõtte nõrkustele.
Intervjueeritav 3	Informatsioon võib kasulik olla investori jaoks.
Intervjueeritav 4	Võimaldab tööandjana atraktiivsem olla ning ettevõttest parema ülevaate anda.

Allikas: Autori koostatud läbiviidud intervjuude põhjal

Kokkuvõttes saab välja tuua, et intervjueeritavad näevad pigem positiivseid, kui negatiivseid mõjusid.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Kombineerides kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed uuringutulemused saab järeldada, et intellektuaalse vara jaoks ei pea enamus osalejaid finantsaruandeid (bilanssi) sobivaks avalikustamiskohaks. Sellegipoolest peetakse intellektuaalse vara hindamist ja mõõtmist oluliseks, mida näitab lisa 4 vastusevariandi „Peab jääma ettevõtte siseseks ja avalikkuse eest varjatuks“ sagedus. Autor peab vastusevariandi all silmas stsenaariumi, kus mõõtmist peetakse oluliseks, kuid selle avalikustamist peljatakse. Üheks võimalikuks põhjuseks on kardetavad negatiivsed mõjud ja halduskoormus, mis sellega kaasneb. Vastajad, kes leiavad, et selline info võiks avalik olla, peavad selle jaoks sobivaks kohaks eraldiseisvat lisa raamatupidamise aastaaruandes või kestlikkusaruandes. Informatsiooni esitusviisina peetakse sobivaks sõnalist kirjeldust töötajate kohta ning

arvuliselt sellist infot, mida on võimalik faktiliselt mõõta (kõrgharidusega töötajate osakaal, keskmine tööstaaž, koolituste maht jms). Sellise informatsiooniga töötajate väärtuse mõõtmist toetab Levi ja Schwartzi kompensatsioonimudel, millest on juttu töö jaotises 1.4. Selgub, et sellise info vastu oleks aruannete lugejatel huvi. Oli ka seisukohti, et selline info peaks riskide vältimiseks jääma üksnes ettevõtte siseseks.

Uuringust tuli välja, et eelkõige lähtutakse info avaldamisel standardites ettenähtud nõuetest ning see muutis inimesed intellektuaalse vara (töötajate teadmised, oskused) mõõtmise suhtes skeptiliseks, sest see läheb vastuollu vara definitsiooniga ning võib tõstatada eetilisi küsimusi. See näitab, et sellise informatsiooni laiemaks aruannetesse jõudmiseks on vaja lüket standardite koostajate poolt, kuna kontseptsioon on inimeste jaoks võõras. Uuringust tuli ka välja, et teemat on küll mujal maailmas palju uuritud ning on ettevõtetes päevakorras, kuid Eestis on sellest kuulnud vähesed. See on ka põhjuseks, miks ei näe uuringus osalejad suurt vajadust intellektuaalse vara avalikustamiseks, sest võimalikud mõjud on saanud vähese avalikustamise tõttu vähe kinnitust ning kui saadav mõju ei ole selgelt teada, ei taheta lisanduvat halduskoormust.

Uuringud mujal maailmas näitavad, et intellektuaalse vara avalikustamine toob ettevõtetele praktikas positiivset mõju. Uuringus osalejad tõid välja mitmeid võimalikke positiivseid mõjusid, mida sellise informatsiooni avalikustamine endaga tuua võib ning mõned neist (firma väärtuse kasv, parem positsioon investorite silmis) (Putra & Ratnadi, 2021) on saanud sellist infot avalikustavate ettevõtete põhjal kinnitust. Välja toodud võimalikud negatiivsed mõjud ei ole autori käsitletud allikate andmetel kinnitust leidnud.

Lisaks tuli uuringu käigus välja mõte, mis hõlmab töötajatele tehtud koolituskulude kapitaliseerimist. Sisu poolest on seda võimalik kõrvutada arendustegevusega ning olenevalt ettevõttest võib koolituskulude maht olla suur. Koolituskulude kapitaliseerimise olulisust on märgitud ka Samartha *et al* (2019) uuringus, kus jõutakse järelduseni, et töötajatele tehtud investeeringute käsitlemine varana on õigustatud. Autor toob võimaliku arendusväljaminekute kapitaliseerimisega paralleeli loomise võimaluse välja joonisel 11.

Joonis 11. Koolituskulude kapitaliseerimisvõimalus, luues paralleel arenguväljaminekutega
Allikas: Autori koostatud RTJ 5, punkt 40, intervjuude ja isikliku arvamuse põhjal

Et olemasolevad uuringud on näidanud intellektuaalse vara kajastamisest saadavat kasu soovib töö autor raamatupidamiskeskonna arenguks välja pakkuda järgmised ettepanekud:

- soovitada ettevõtetel avaldada informatsiooni intellektuaalse vara kohta finantsaruannete lisades, et sellest saadavat reaalselt mõju oleks võimalik praktiliselt analüüsida;
- luua tegevusalapõhised raamistikud, mille alusel informatsiooni intellektuaalse vara kohta võrreldavalt avaldada;
- võtta kaalumisele koolituskulude kapitaliseerimisvõimaluse loomine.

Autor leiab, et teemal on Eestis arenguruumi ja ettepanekutest võiks kõige hõlpsamini teostatav olla koolituskulude kapitaliseerimisvõimaluse loomine.

KOKKUVÕTE

Immateriaalsete varade olulisust on tänases ühiskonnas üha rohkem täheldama hakatud. Üheks immateriaalseks varaks on ka ettevõtte töötajad ning nende teadmistest ja oskustest (intellektuaalne vara) saadav kasu. Ometi ei ole ettevõtte inimressurss raamatupidamislikult immateriaalse varana tunnistatud.

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada intellektuaalse vara lisamise vajadus finantsaruannetesse, hinnata selle võimalikke tagajärgi ja olemasolevate raamatupidamisstandardite võimalusi intellektuaalse vara väärtuse kajastamiseks.

Töö esimeses peatükis on antud põhjalik ülevaade intellektuaalse vara valdkonna arenguteekonnast läbi selle lühikese ajaloo. Tuginedes olemasolevatele uuringutele tuuakse välja sellise vara avalikustamise mõjud ettevõtte jaoks. Antakse ülevaade olemasolevatest standarditest, millest selgub, et intellektuaalse vara kajastamine ei ole toetatud IFRS-i ja RTJ-i poolt. Seevastu selgus, et vastavasisulise muudatusettepaneku on teinud Euroopa Komisjon, mille kohaselt tahetakse ettevõtelt nõuda informatsiooni bilansiväliste immateriaalsete varade kohta, sh ettevõtte töötajad. Olemasolevad uuringud on kinnitanud, et intellektuaalse vara avalikustamine mõjub ettevõttele positiivselt.

Töö teine peatükk esitles autori läbiviidud kvantitatiivse ja kvalitatiivse uuringu tulemusi. Selgus, et intellektuaalse vara avalikustamise vastu ei tunta hetkel suurt vajadust. See on põhjendatud asjaoluga, et teema vähese kajastuse tõttu Eestis ei nähta, mis on sellest ettevõttele saadav kasu. Samuti tuuakse välja, et ei ole ühtset ja usaldusväärset hindamismeetodit, mille alusel seda teha. Samas näitavad uuringutulemused, et intellektuaalse vara mõõtmist peetakse oluliseks, kuid skeptilised ollakse selle avalikustamise osas. Uuringust selgus, et kui sellise informatsiooni avalikustamine peaks tulevikus praktikaks saama, nähakse intellektuaalset vara eelkõige aastaaruande lisades või kestlikkusaruande osana. On hea tõdeda, et uuringus osalejad on välja toonud mitmeid võimalikke positiivseid avalikustamisega kaasnevaid mõjusid, millest mõned on kinnitust saanud teistes riikides läbiviidud uuringutes.

Uuringu tulemustele tuginedes toob autor välja peamised järeldused:

- põhjusel, et intellektuaalse vara mõõtmise kontseptsioon on inimestele võõras, ei osata näha selle aruandluse vajadust;
- intellektuaalse vara kohta soovitakse raamatupidamisaruannetes näha rohkem informatsiooni, kuid seda sõnaliselt/ faktiliselt vormis;
- intellektuaalse vara avalikustamise aluseks peetakse ühtse raamistiku olemasolu, mis on usaldusväärne ja võrreldav;
- intellektuaalse vara hindamisel peetakse kõige olulisemaks töötaja haridustaset, panust finantstulemustesse, töökogemust ja tööandja koolituskulusid;
- ettevõtetel, kelle koolituskulude maht on suur, võiks olla võimalus koolituskulude kapitaliseerimiseks.

Autor leiab, et finantsaruandluse infosaldust mitmekesisemaks muuta, on oluline tunnistada ettevõtte töötajaid varana. Seda toetab nii töös käsitletud erialane kirjandus, kui ka viimased ühiskondlikud trendid, kus töötajaid on hakatud aina rohkem hindama. Arvestades, et intellektuaalse vara avalikustamist on teistes riikides katsetatud, peab autor oluliseks, et selle juurutamist alustatakse ka Eestis. See on oluline, et kohalik raamatupidamiskeskond oleks maailmaga võrreldes konkurentsivõimeline ning intellektuaalse vara avalikustamise kõikvõimalikke mõjusid on võimalik hinnata üksnes siis, kui sellega lähevad kaasa paljud ettevõtted.

Et finantsaruandlusega tegelevate spetsialistide halduskoormus on suur ja teema on paljudele võõras, saab see laiemas praktikas kasutusele minna siis, kui selleks on esitatud nõue/ soovitus standardite koostajate poolt. Arvestades, et sellesisuline ettepanek on juba tehtud Euroopa Komisjoni poolt ning intellektuaalne vara on üks osa kestlikkusaruandest, peab autor tõenäoliseks, et teema hakkab lähitulevikus rohkemate osapoolte tähelepanu tõmbama.

Teema võimaliku edasiarendusena pakub autor välja praktiliste raamistike väljatöötamise, mille alusel saaks intellektuaalse vara avalikustamine ettevõtete aruannetes jõuda. Et tegevusvaldkonnad on erinevad, tuleb välja selgitada, mis harudele raamistikud suunata ja kes välja jätta. Samuti leiab autor, et edasi uurimiseks on tähelepanuväärne koolituskulude kapitaliseerimise teema. See vajaks uuringu läbiviimist eriala spetsialistide seas ning laiema

poolehoiu leiul ettepaneku esitamist aruannete koostajatele. Autor arvab, et intellektuaalse vara avalikustamine on relevantne teema ja valdkonnas on mitmeid arengusuundi, millest antud töö tulemused presenteerivad vaid väikest osa.

SUMMARY

DEVELOPMENT PROSPECTS OF INTELLECTUAL ASSETS REPORTING IN ESTONIA

Merileen Kiisk

The importance of intangible assets has become more prominent in the recent history. An important part of intangible assets are employees and their knowledge and skills (intellectual assets) that companies benefit from. Nevertheless, this has not been accounted as such.

The goal of this bachelor thesis was to find out the need to include information about intellectual assets to financial reporting, research the possible ways of implementation and evaluate the consequences of reporting the value of intellectual assets.

The first chapter provides a comprehensive overview of the development of intellectual assets through its rather short history. Based on the existing research, the impact for a company from disclosing such information has been highlighted. An overview of existing standards reveals that the recognition of intellectual assets is not supported by IFRS and RTJ standards. However, the European Commission has proposed a relevant amendment, requiring companies to provide information about intangible assets that have not been included on the balance sheet, including the employees of a company. The existing research has confirmed that the disclosure of intellectual assets has a positive impact on a company.

The second chapter presents the results of the quantitative and qualitative research conducted by the author. The research revealed that there is currently no great need for the disclosure of intellectual property. This is due to a fact that the topic has low coverage in Estonia, thus people do not see the impacts disclosing such information can have on a company. Additionally, there is no unified and reliable method for valuing intellectual assets. However, the results reveal, that measuring intellectual capital is considered important, but people are sceptical about disclosing it. The study revealed that in case disclosing intellectual assets becomes a practice in the future, it is primarily seen as part of the annual report annexes or ESG report. It is good to note that the participants have pointed out multiple positive impacts of disclosing such information, which have been confirmed by previous studies in other countries.

Based on the research results the author points out the main conclusions:

- due to unfamiliarity of the concept of measuring intellectual assets, people do not see the need for reporting it;
- people would like to see more information about intellectual assets in financial statements, but in a verbal/factual form;
- a unified framework, that is reliable and comparable, is considered as the basis for disclosing intellectual assets;
- the most important factors in assessing intellectual assets are employee's education, contribution to financial results, work experience, training cost of the employer;
- companies with significant training costs should have the possibility to capitalize these costs.

The author finds it important to recognize the employees of the company as assets in order to diversify the content of financial reports. This is supported by the conducted literature review and latest social trends, where the employees are being valued more. Considering that the disclosure of intellectual assets is implemented in other countries, the author thinks it is important that Estonia starts implementing it as well. This is important for the accounting field in Estonia to be competitive compared to the world and also, because the impacts of disclosing intellectual assets can be fully analyzed once many companies do it.

As the administrative work load of financial reporting specialists is high and the topic is unfamiliar to many, it can only be used by wider practice if a requirement/ recommendation is given by the creators of the standards. Considering the proposal regarding this topic made by the European Commission and that intellectual assets are part of ESG report, the author finds it likely for the topic to fall under wider scope of attention in the near future.

For a possible further development of the topic, the author proposes the development of practical frameworks, based on what intellectual assets could be part of financial reports. Since the business sectors are different, it is necessary to find out to whom these frameworks should be created to and who should be excluded. The author also believes that the subject of capitalization of training costs is worthy of further research. This would require conducting a research and when finding wider support, proposing it to the creators of standards. The author finds the topic of intellectual assets

disclosure to be relevant and points out that there are several development possibilities in the field, from which this thesis present only a small part.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Abdulaali, A. (2018). The impact of intellectual capital on business organization. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 22.
- Abhayawansa, S., & Guthrie, J., & Bernardi, C. (2019). Intellectual Capital Accounting in the Age of Integrated Reporting: a Commentary. *Journal of Intellectual Capital*. <https://doi.org/10.1108/JIC-01-2019-223>
- Agostini, L., Nosella, A. and Filippini, R. (2017). Does intellectual capital allow improving innovation performance? A quantitative analysis in the SME context. *Journal of Intellectual Capital*, 18(2), 400-418. <https://doi.org/10.1108/JIC-05-2016-0056>
- AL-sartawi, A. (2017). The Level of Disclosing Intellectual Capital in the Gulf Cooperation Council Countries. *International Research Journal of Finance and Economics*, 90-99.
- Alver, L., & Alver, J. (2017). *Finantsarvestus: Põhikursus*. 3. täiendatud trükk. Deebet.
- Bamel, U., & Pereira, V., & Giudice, M., & Temouri, Y. (2020). The Extent and Impact of Intellectual Capital Research: a Two Decade Analysis. *Journal of Intellectual Capital*, 23(2), 375-400. <https://doi.org/10.1108/JIC-05-2020-0142>
- Bingham, K., & Tapp, d., & Molina, J., & Chen, Y., & Fuhs, M. (2020). Human Capital Balance Sheet. Deloitte. Kasutatud 16. veebruar 2023 <https://www2.deloitte.com/us/en/blog/human-capital-blog/2020/human-capital-balance-sheet.html>
- Bremen, J., & Ganu, S., & Sung, A., Wurtzel, M. (2021). *Human Capital is the Key to a Successful ESG Strategy*. Kasutatud 08. mai 2023. <https://www.weforum.org/agenda/2021/09/human-capital-is-the-key-to-a-successful-esg-strategy/>
- Brüggen, A., Vergauwen, P. and Dao, M. (2009). Determinants of intellectual capital disclosure: evidence from Australia. *Management Decision*, 47 (2), 233-245. <https://doi.org/10.1108/00251740910938894>
- Cabrita, M., da Silva, M., Rodrigues, A., Dueñas, M. (2017). Competitiveness and disclosure of intellectual capital: an empirical research in Portuguese banks. *Journal of Intellectual Capital*, 18(3), 486-505. <https://doi.org/10.1108/JIC-11-2016-0112>
- Cambridge Dictionary. (2023). *Meaning of intellectual capital in English*. Cambridge University Press & Assessment. Kasutatud 07. aprill 2023 <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/intellectual-capital>

- CFI Team. (2022). Knowledge Workers. CFI Education Inc. Kasutatud 10. aprill 2023.
<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/valuation/knowledge-workers/>
- Chen, J. (2021, 16. veebruar). Intellectual Capital: Definition, Types, Measurement, Importance. Investopedia. Kasutatud 07. aprill 2023
https://www.investopedia.com/terms/i/intellectual_capital.asp
- Cuozzo, B., Dumay, J., Palmaccio, M. and Lombardi, R. (2017). Intellectual capital disclosure: a structured literature review. *Journal of Intellectual Capital*, 18 (1), 9-28.
<https://doi.org/10.1108/JIC-10-2016-0104>
- Dumay, J. (2016). A Critical Reflection on the Future of Intellectual Capital: from Reporting to Disclosure. *Journal of Intellectual Capital*, 17, 168-184. <https://doi.org/10.1108/JIC-08-2015-0072>
- Dumay, J., Guthrie, J. (2017). Involuntary disclosure of intellectual capital: is it relevant? *Journal of Intellectual Capital*, 18(1), 29-44. <https://doi.org/10.1108/JIC-10-2016-0102>
- Edvisson, L. & Malone, M. (1997). *Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*. HarperBusiness A Division of HarperCollinsPublishers.
- Euroopa Komisjon. (2021, aprill 21). Euroopa Parlamendi ja nõudkogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2013/34/EL, direktiivi 2004/109/EÜ, direktiivi 2006/43/EÜ ja määrust (EL) nr 537/2014 seoses äriühingute kestlikkusaruandlusega. Kasutatud 14. märts 2023 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0189&from=et>
- Fijalkowska, J. (2014). Value Added Intellectual Coefficient (VAIC™) as a Tool of Performance Measurement. *University of Social Sciences Publishing House*, 15(1), 129-140.
- Guthrie, J., & Ricceri, F., & Dumay, J. (2012). Reflections and projections: A Decade of Intellectual Capital Accounting Research. *The British Accounting Review*. 44, 68–82.
<https://doi.org/10.1016/j.bar.2012.03.004>
- International Accounting Standard 8. IAS 8, 2023, §8, §9, §12, §11-17.
- Intervjueeritav 1 (PwC finantsala intervjueeritav). Autori intervjuu. Helisalvestis. 20.03.2023. Transkriptsioon kättesaadav:
<https://docs.google.com/document/d/1oo35ToUW20UVP0GUZW13rmwFoC76Mh1W/edit?usp=sharing&oid=107753225762854705418&rtpof=true&sd=true>
- Intervjueeritav 2 (PwC auditiala intervjueeritav). Autori intervjuu. Helisalvestis. 10.04.2023. Transkriptsioon kättesaadav:
https://docs.google.com/document/d/1W0IBmosPUIyirIjasC9L1dqFTU_IweWO/edit?usp=sharing&oid=107753225762854705418&rtpof=true&sd=true
- Intervjueeritav 3 (KPMG taustaga intervjueeritav). Autori intervjuu. Helisalvestis. 04.04.2023. Transkriptsioon kättesaadav:

<https://docs.google.com/document/d/1dwHhrY27vuISOYKJn9aOri1hjcdCrlBY/edit?usp=sharing&oid=107753225762854705418&rtpof=true&sd=true>

- Intervjueeritav 4 (KPMG auditiala intervjueeritav). Autori intervjuu. Helisalvestis. 13.04.2023.
Transkriptsioon kättesaadav:
<https://docs.google.com/document/d/1Z0YDIExaMjnvPRD1jwRJM19V2iaEVqfR/edit?usp=sharing&oid=107753225762854705418&rtpof=true&sd=true>
- IFRS Foundation. (2021). *Integrated Reporting Framework*. The International Financial Reporting Standards Foundation. Kasutatud 12. aprill 2023
<https://www.integratedreporting.org/resource/international-ir-framework/>
- Kaye, L. (2012, August 2). *Time to Start Valuing Human Capital as an Asset on the Balance Sheet*. The Guardian. Kasutatud 12. veebruar 2023.
<https://www.theguardian.com/sustainable-business/valuing-human-capital-asset-balance-sheet>
- Linnasmägi, P. (2009). *1.4. Põhimõisted*. Kasutatud 08. mai 2023
<https://www.rmp.ee/raamatupidamine/pohitoed/1-4-pohimoisted-2009-08-18>
- Luthfiani, A. & Suryani, A. (2022). The Impact of Voluntary and Involuntary Intellectual Capital Disclosure on Firm Value. *The Indonesian Journal of Accounting Research*, 25(1), 49-82.
- Lytras, Miltiadis & Edvinsson, Leif. (2008). The Intellectual Capital Statements: Evolution and How to Get Started. *Knowledge Management Strategies: A Handbook of Applied Technologies*.
- Miaozhong, H. (2013). Pondering over the Problems of Immaterial Assets. China, Atlantis Press, 1229-1231. <https://doi.org/10.2991/icetms.2013.332>
- Oliveira, M., Curado, C., Balle, A.R., Kianto, A. (2020). Knowledge sharing, intellectual capital and organizational results in SMES: are they related? *Journal of Intellectual Capital, ahead-of-print*.
- Parshakov, P. and Shakina, E. (2020). Do Companies Disclose Intellectual Capital in Their Annual Reports? New Evidence from Explorative Content Analysis. *Journal of Intellectual Capital*, 21(6), 853-871. <https://doi.org/10.1108/JIC-03-2019-0040>
- Putra, I & Ratnadi, Made. (2021). Intellectual Capital and Its Disclosure on Firm Value: Evidence of Indonesian Banking Industries. *International Journal of Finance & Banking Studies*, 10, 86-95.
- Raamatupidamise seadus. RT I, 05.05.2022, 27, lisa 1.
- Raamatupidamise Toimkonna Juhendid. RTJ 5, 22.12.2017, punktid 6, 33, 40.
- Samartha, V. & Hawaldar, I. & Jane, L. & Souza, D. (2019). Application Of Lev And Schwartz Compensation Model On The Accounting Practices Of MCF Limited. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 8(08).

- Shakina, E. and Barajas, A. (2014). Value Creation Through Intellectual Capital in Developed European Markets. *Journal of Economic Studies*, 41(2), 272-291. <https://doi.org/10.1108/JES-08-2012-0122>
- Stewart, T.A. (1998). *Intellectual Capital – The New Wealth of Organizations*. Nicolas BrealeyPublishing, London.
- Subaida, I. & Nurkholis, N. & Mardiati, E. (2018). Effect of Intellectual Capital and Intellectual Capital Disclosure on Firm Value. *Jurnal Aplikasi Manajemen*, 16(1), 125-135.
- Sulanjaku, M. (2014). The Contribution of Skandia Navigator in Intangibles Measurements. *SSRN Electronic Journal*.
- Sumedrea, S. (2013). Intellectual Capital and Firm Performance: A Dynamic Relationship in Crisis Time. *Procedia Economics and Finance*, 6, 137–144.
- Sveiby, K. (1997). The Intangible Assets Monitor. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*, 2, 73-97. <https://doi.org/10.1108/eb029036>
- Tarver, E. (2023). What Is a Balanced Scorecard (BSC), How Is It Used in Business? Investopedia. Kasutatud 19. aprill 2023 <https://www.investopedia.com/terms/b/balancedscorecard.asp#:~:text=The%20balanced%20scorecard%20involves%20measuring,and%20to%20help%20improve%20efficiencies.>
- The Economist Newspaper Limited. (2018). *Disputes Over Goodwill Can Seem Arcane*. The Economist. Kasutatud 15. aprill 2023 <https://www.economist.com/business/2018/08/30/disputes-over-goodwill-can-seem-arcane>
- Vanini, U. and Rieg, R. (2019). Effects of Voluntary Intellectual Capital Disclosure for Disclosing Firms: A Structured Literature Review. *Journal of Applied Accounting Research*, 20(3), 349-364. <https://doi.org/10.1108/JAAR-08-2018-0116>
- Villiers, C. & Sharma, U. (2017). A Critical Reflection on the Future of Financial, Intellectual Capital, Sustainability and Integrated Reporting. *Critical Perspectives on Accounting*, 70.
- Wyatt, A. (2008). What Financial and Non-Financial Information on Intangibles is Value Relevant? A Review of the Evidence. *Accounting and Business Research*, 38(3), 217-256.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik: Intellektuaalse vara kajastamine finantsaruannetes

Hea Vastaja

Olen Tallinna Tehnikaülikooli majandusarvestuse tudeng ning uurin bakalaureusetöö raames Eesti finantsaruandlusega tegelevate spetsialistide arvamust intellektuaalse vara kajastamise kohta. Käesolevas küsimustikus on intellektuaalse varana käsitletud eelkõige töötajate teadmisi, oskuseid ja kliendisuhteid.

Olen väga tänulik, kui leiate aja, et oma arvamusega uuringu tulemustesse panustada! Vastamine võtab aega 3-4 minutit.

Kõik vastused on konfidentsiaalsed ning kasutatakse üksnes antud töö raames.

Küsimuste või ettepanekute tekkimisel olete oodatud minuga ühendust võtma e-mailil merileen.kiisk@gmail.com

Tänades
Merileen Kiisk

1. Kas Teie arvates peab informatsioon ettevõtte intellektuaalse vara (töötajate teadmised ja oskused) väärtusest olema kättesaadav välisele infotarbijatele või jääma ettevõtte siseseks?
 - See peab olema kättesaadav välisele infotarbijale
 - See peab jääma ettevõtte siseseks ja avalikkuse eest varjatuks
 - Intellektuaalse vara väärtust ei peaks üldse mõõtma
 - Muu...
2. Kuidas peaks Teie arvates ettevõtte intellektuaalne vara (töötajate teadmised ja oskused) kajastuma ettevõtte finantsaruannetes? Palun valige üks vastusevariant.
 - Bilansis immateriaalse varana
 - Eraldiseisva lisana
 - Ei peaks finantsaruannetes üldse kajastuma
 - Muu...
3. Kas Teie arvates peaks intellektuaalse vara kaasamine ettevõtte finantsaruannetesse olema vabatahtlik või kohustuslik?
 - Vabatahtlik
 - Kohustuslik
 - Muu...

Lisa 1 järg

4. Palun märkige, kui oluliseks peate allnimetatud tegureid intellektuaalse vara väärtuse hindamisel:

	Väga ebaoluline	Ebaoluline	Ei oska öelda	Oluline	Väga oluline
Töötaja ametipositsioon	☐	☐	☐	☐	☐
Töötaja haridustase	☐	☐	☐	☐	☐
Töötaja panus ettevõtte finantstulemustesse	☐	☐	☐	☐	☐
Töökogemus aastates	☐	☐	☐	☐	☐
Töötaja palk	☐	☐	☐	☐	☐
Töötaja kohanemisvõime	☐	☐	☐	☐	☐
Kliendiportfelli suurus	☐	☐	☐	☐	☐
Töötaja sotsiaalsed oskused	☐	☐	☐	☐	☐
Positsiooni turu keskmine palk	☐	☐	☐	☐	☐
Positsiooni keskmine tööstaaž aastates	☐	☐	☐	☐	☐
Tööandjapoolsed koolituskulud	☐	☐	☐	☐	☐

5. Kui tõenäoliseks peate, et tulevikus avaldavad ettevõtted oma finantsaruannetes informatsiooni intellektuaalse vara kohta?

	1	2	3	4	5	
Väga ebatõenäoline	☐	☐	☐	☐	☐	Väga tõenäoline

6. Millist mõju avaldab Teie arvates intellektuaalse vara informatsiooni avalikustamine ettevõtte jaoks?

Pikk vastuse tekst.....

7. Palun märkige enda ametipositsioon

- Raamatupidaja
- Peاراamatupidaja/ finantsjuht
- Audiitor/ konsultant

- Vanemaudiitor/ vanemkonsultant
- Juhtivaudiitor/ juhtivkonsultant
- Muu...

8. Palun märkige enda haridustase

- Keskkharidus
- Kutseharidus (alates tase 5)
- Esimese astme kõrgharidus (bakalaureus ja rakenduskõrg.)
- Teise astme kõrgharidus (magister)
- Kolmanda astme kõrgharidus (doktor)

9. Palun märkige enda vanus aastates

- Kuni 25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- Alates 56

10. Palun märkige enda sugu

- Mees
- Naine
- Ei soovi avaldada

11. Mida soovite antud teema kohta lisada? Kõik mõtted on teretulnud! Palun kirjutage alltoodud väljale.

Pikk vastuse tekst.....

Lisa 2. Intervjuu küsimused

Avaküsimus: Kuidas suhtute lähenemisse, et raamatupidamislikult vaadata intellektuaalset kapitali kulu asemel hoopis varana?

Küsimused intellektuaalse vara hindamise kohta:

- Kuidas võiks intellektuaalset vara Teie arvates mõõta ja kas ning kuidas saaks seda võimalikult objektiivselt teha?
- Mis asjaolud on Teie arvates hindamisel kõige olulisemad?

Küsimused intellektuaalse vara avalikustamisviisi kohta:

- Milline oleks kajastamiseks kõige parem praktika? Millisel kujul seda aruannetes esitada?
- Kui tõenäoliseks pead, et sellist infot tulevikus finantsaruannetesse kaasatakse?
- Kas info avalikustamine peaks olema vabatahtlik või kohustuslik?

Küsimused intellektuaalse vara avalikustamise mõju kohta:

- Mis on Teie arvates peamised negatiivsed ja positiivsed mõjud, mis intellektuaalse vara avalikustamisega kaasnevad?
- Mis on suurimad ohud? Kuidas võiks sellise info avalikustamine ettevõtet mõjutada?
- Kas selle info avalikustamine võib mõjutada ettevõtete suhtumist oma töötajatesse? Suurendada motivatsiooni töötajatesse panustada?

Lisa 3. Küsimus 2 vastused

2. Kuidas peaks Teie arvates ettevõtte intellektuaalne vara (töötajate teadmised ja oskused) kajastuma ettevõtte finantsaruannetes? Palun valige üks vastusevariant.

Vastusevariant	Vastajate arv	Vastajate osakaal
Ei peaks finantsaruannetes üldse kajastuma *Töötajate teadmised ja oskused ei peaks üldse kajastuma, sest need ei kuulu ettevõttele ja võivad iga kell minema jalutada. Küll võib ettevõttel olla väärtus struktuurikapitalil - ülesehitus, ametijuhendid, nõuded, protsessid, mille alusel saab tööle võtta õige kvalifikatsiooniga töötajad. AGA selle hindamine on keeruline, tavapärase ettevõtte ei suuda seda ise teha, võib tekkida palju subjektiivsust ja tulemusena võib selle kajastamine osutuda eksitavaks, tegelikkusest erinevat pilti andvaks.	54	66,67%
Eraldiseisva lisana	19	23,46%
Bilansis immateriaalse varana	5	6,17%
Bilansis või eraldiseisva lisana *võib kajastuda nii immat kui lisana, see on vormi küsimus, pigem on teema, kuidas seda mõõdetakse ?	1	1,23%
Info usaldusväärsus on küsitav *Ei ole väga tugevat arvamust. Kuna mõõtmine on nii keeruline, siis selle kohta info edastamine välisele infotarbijale on küsitava väärtusega. *vt eelmine kommentaar. Kõigepealt tuleks defineerida kas intellektuaalne vara, mida praegu silmas peate, vastab vara definitsioonile raamatupidamise seaduse mõistes. Seejärel kas see on usaldusväärset mõõdetav.	2	2,47%
Kokku	81	100%

Lisa 4. Küsimus 1 vastused

1. Kas Teie arvates peab informatsioon ettevõtte intellektuaalse vara (töötajate teadmised ja oskused) väärtusest olema kättesaadav välisele infotarbijatele või jääma ettevõtte siseseks?

(Grupeeritud) vastusevariant	Vastajate arv	Vastajate osakaal
<p>Võiks olla ettevõtte valik (n = 7)</p> <p>*Arvan, et see sõltub paljuski ettevõtte enda tegutsemisalast ning panusest nn töötajate teadmistesse ja oskustesse. Siin sellist üks mõõde kõigile lähenemist ei olegi.</p> <p>*Olen kahevahel (1 ja 2). Ma arvan, et see võiks olla vabatahtlik?</p> <p>*See võib, kuid ei pea olema kättesaadav välisele infotarbijale</p> <p>*See võiks olla välisele infotarbijale kättesaadav.</p> <p>*Sõltub ettevõtte IO strateegiast</p> <p>*See võib olla kättesaadav välisele infotarbijale</p> <p>*võiks olla ettevõtte valik</p>	7	8,6%
<p>See peab olema kättesaadav välisele infotarbijale (n = 13)</p> <p>*Avalikustades infot annab ta ettevõtte väärtusele ilmselt väärtust juurde, kuid seda peaks tegema võimalikult anonüümselt, et ei hakkaks konkureerivate ettevõtteid neid inimesi näiteks värbama</p> <p>*Võiks olla kättesaadav välisele infotarbijale, kuid mitte osana finantsaruannetest. Näiteks eraldiseisev lisa majandusaasta aruandes või tegevusaruande lõiguna. Ei ole ühtselt ega usaldusväärset mõõdetav ja seetõttu ei saa sisalduda finantsaruannetes numbrilises tähenduses.</p>	11 1 1	13,6% 1,2% 1,2%
<p>Intellektuaalse vara väärtust ei peaks üldse mõõtma (n = 18)</p> <p>*liiga subjektiivne valdkond, on võimalik palju valesid hinnanguid</p> <p>*ma arvan, et intellektuaalse vara väärtust on raske, kui mitte võimatu mõõta ja seega selle avalikustamine võib olla eksitav. Lisaks - töötaja ei ole ettevõtte omand, seega - kas intellektuaalne vara on ettevõtte vara?.</p> <p>*Pole selgelt piiritletud mis selle mõiste alla täpselt läheb ja kuidas seda avalikustada ettevõtte äritegevuse vaatest st kas kõik teadmised ja oskused leiavad rakendust või mitte. Ütleme ülaltoodust näiteks töötajate teadmised ja ettevõtte mis tegeleb toitlustamisega aga ühel töötajal on ka pottsepa paberid. Kas see läheb ettevõtte intellektuaalse vara hulka või mitte? Või kui mõni on hobikorras kõva kala/jahimees? Kus tõmmata piiri? Pigem ma ei usu, et selle väärtust on võimalik selgelt mõõta.</p> <p>*Töötajate teadmisi ja oskusi pole vaja välja tuua, see pole ka ettevõtte intellektuaalne vara, vaid inimese enda oma</p>	14 1 1 1 1	17,3% 1,2% 1,2% 1,2% 1,2%
<p>See peab jääma ettevõtte siseseks ja avalikkuse eest varjatuks (n = 37)</p>	37	45,7%

Lisa 4 järg

Mõtteavaldused (n = 6)		
*Ei ole väga tugevat arvamust. Kuna mõõtmine on nii keeruline, siis selle kohta info edastamine välisele infotarbijale on küsitava väärtusega.	1	1,2%
*Kui intellektuaalse vara all on mõeldud vaid töötajate teadmisi ja oskusi, siis selle väärtuse leidmine ja avaldamine oleks huvitav, kui sellele suudetaks leida mõistlik hindamismeetod, mis tagab usaldusväärse tulemuse. Kui usaldusväärset tulemust ei ole võimalik saavutada, siis puudub sellisel tegevusel mõte.	1	1,2%
*Kui tegemist on avaliku ettevõttega, siis peaks see kättesaadav olema, muidu pigem mitte	1	1,2%
*Kuna ühtset standardit sellise intellektuaalse vara väärtuse mõõtmiseks pole, siis ei saa eelmistele väga kategoorilistele küsimustele vastata. Info võiks olla kättesaadav välisele infotarbijale, kui info on mingilgi määral võrreldav	1	1,2%
*midagi avalikkusele (koduleht, aastaaruanne) , mingi osa kindlasti konfidentsiaalne	1	1,2%
*Oleneb, kuidas seda mõõdetakse	1	1,2%
Kokku	81	100%

Lisa 5. Küsimus 3 vastused

3. Kas Teie arvates peaks intellektuaalse vara kaasamine ettevõtte finantsaruannetesse olema vabatahtlik või kohustuslik?

Vastusevariant	Vastajate arv	Vastajate osakaal
Vabatahtlik (67 + 1) *Vabatahtlik tekstilise kirjeldusena, mitte numbriliselt arvatuna.	68	84%
Kohustuslik	2	2%
Ei peaks üldse avalikustama *Ei peaks avalikustama *Pigem võib hakata pilti moonutama. Kui näiteks eesmärgiks on ettevõtte väärtust üles haipida saab siin kajastada otseselt mittemõõdetavat väärtusliku varana ja anda ettevõtte tegelikust väärtusest eksitava pildi. *Vara ei kuulu ettevõttele, seetõttu ei saa seda kajastada *seda on võimatu hinnata *peaks olema keelatud *Keelatud kuna ühest raamistikku ei usu, et on võimalik luua. *ei peaks üle tähtsustama hinnangulisi arvamusi, pole üldse vaja välja teha *Ei poolda üldse selle kajastamist finantsaruannetes. Finantsaruannetesse jõudev info peab olema usaldusväärne ja mõõdetav. Lisaks on varana kajastamise eeltingimus, et ettevõtte seda vara kontrollib (st omab ainuõigust seda vara halata, kasutada, käsutada). Kuna meil orjanduslikku korda ei ole, siis ei saa ettevõtte kontrollida töötajate teadmisi - need liiguvad töötajatega koos ettevõttest minema kui töötaja on otsustanud lahkuda. *vt. eelmine vastus (Kõigepealt tuleks defineerida kas intellektuaalne vara, mida praegu silmas peate, vastab vara definitsioonile raamatupidamise seaduse mõistes. Seejärel kas see on usaldusväärset mõõdetav.) *see peaks välja jääma üldse *vt üle-eelmine kommentaar (ma arvan, et intellektuaalse vara väärtust on raske, kui mitte võimatu mõõta ja seega selle avalikustamine võib olla eksitav. Lisaks - töötaja ei ole ettevõtte omand, seega - kas intellektuaalne vara on ettevõtte vara?.)	11	14%
Kokku	81	100%

Lisa 6. Küsimus 4 vastused

4. Palun märkige, kui oluliseks peate allnimetatud tegureid intellektuaalse vara väärtuse hindamisel:

(Numbrid näitavad vastusevariandi valinute arvu)

Näitaja	Ei oska öelda	Väga ebaoluline (1)	Ebaoluline (2)	Oluline (3)	Väga oluline (4)	Kokku (v.a "Ei oska öelda")	Kokku (kõik variandid)
Positsiooni keskmine tööstaaž aastates	24	9	19	27	2	57	81
Positsiooni turu keskmine palk	22	9	21	24	5	59	81
Töötaja palk	17	10	24	25	5	64	81
Töötaja ametipositsioon	13	11	25	25	7	68	81
Töötaja kohanemisvõime	23	10	13	28	7	58	81
Tööandjapoolsed koolituskulud	18	5	20	32	6	63	81
Töötaja sotsiaalsed oskused	22	7	12	31	9	59	81
Kliendiportfelli suurus	20	5	16	30	10	61	81
Töökogemus aastates	13	6	20	36	6	68	81
Töötaja haridustase	10	8	14	35	14	71	81
Töötaja panus ettevõtte finantstulemustesse	12	6	7	40	16	69	81

Lisa 6 järg

Vastajate arv protsentuaalselt

Näitaja	Ei oska öelda	Väga ebaoluline (1)	Ebaoluline (2)	Oluline (3)	Väga oluline (4)
Positsiooni keskmine tööstaaž aastates	29,63%	11,11%	23,46%	33,33%	2,47%
Positsiooni turu keskmine palk	27,16%	11,11%	25,93%	29,63%	6,17%
Töötaja palk	20,99%	12,35%	29,63%	30,86%	6,17%
Töötaja ametipositsioon	16,05%	13,58%	30,86%	30,86%	8,64%
Töötaja kohanemisevõime	28,40%	12,35%	16,05%	34,57%	8,64%
Tööandjapoolsed koolituskulud	22,22%	6,17%	24,69%	39,51%	7,41%
Töötaja sotsiaalsed oskused	27,16%	8,64%	14,81%	38,27%	11,11%
Kliendiportfelli suurus	24,69%	6,17%	19,75%	37,04%	12,35%
Töökogemus aastates	16,05%	7,41%	24,69%	44,44%	7,41%
Töötaja haridustase	12,35%	9,88%	17,28%	43,21%	17,28%
Töötaja panus ettevõtte finantstulemustesse	14,81%	7,41%	8,64%	49,38%	19,75%

Lisa 7. Küsimus 6 vastused

6. Millist mõju avaldab Teie arvates intellektuaalse vara informatsiooni avalikustamine ettevõtte jaoks?

Positiivne
Firmaväärtuse kasv
<ul style="list-style-type: none">*Sõltub spetsiifilisest varast, aga neile kes tahavad selle abil oma ettevõtte väärtust välistele infotarbijatele tõestada, on see ilmselgelt pigem kasulik*Tõstab ettevõtte väärtust, kui ta on konkretiseeritud/formaliseeritud*positiivset, mõjutab firma väärtust
Informatiivsem aruanne, hea statistika
<ul style="list-style-type: none">*Arvan, et see võiks olla oluline indikaator just keskmiste ja suurte ettevõtete osas ning annaks ka statistika mõttes head ülevaadet.*minu arvates kuuluks see info pigem tegevusaruandesse, mitte raamatupidamise aastaaruandesse. Tegevusaruandes ongi ettevõttel võimalik avalikustada "pehmed väärtused", visioon jne. Hea tegevusaruanne on teadliku lugeja silmis kindlasti positiivset mõju.
Mõõdik ja kindlustunne investoritele
<ul style="list-style-type: none">*Võimaldab finantsanalüütikutel ning investoritel hinnata kasvuettevõtteid, mille hindamine tavapäraste mõõdikutega (DCF) on raskendatud.*Annab kindlustunnet investoritele. Annab võimaluse ettevõtetel näidata ettevõtet teises/positiivsemas valguses.
Kindlustunne klientidele ja (uuele) tööjõule
<ul style="list-style-type: none">*Turunduslik eesmärk - uutele töötajatele, klientidele, koostööpartneritele. Suurendab usaldusväarsust.*Mõju avaldub andmete võimaliku kindlustunde tekkimise näol
Tõstab usaldusväarsust
<ul style="list-style-type: none">*See võiks kinnistada ettevõtte positiivset kuvandit, suurendada usaldusväarsust ettevõtte spetsialistide vastu ja toimida ka ettevõtte turundusmaterjalina*Taoline informatsioon on samamoodi oluline nagu informatsioon muu immateriaalse vara kohta (firmaväärtus, litsentsid jms). Kasvatatakse ettevõtte väärtust ja usaldusväarsust nii klientide, koostööpartnerite kui ka töötajate (potentsiaalsete) jaoks.*maine, usaldus*usaldusväarsus, maine*Võib tõsta usaldusväarsust
Kujundab mainet
<ul style="list-style-type: none">*maine, usaldus*usaldusväarsus, maine*Oluline mainekujunduse jaoks, aga ka kõrgemad riskid
Annab konkurentsieelise
<ul style="list-style-type: none">*Kindlasti sõltub see ettevõtte tegevusalast. Kuid just "intellektuaalseid" teenuseid pakkuva ettevõtte puhul näitaks see tema potentsiaali pakkuda parimat teenust oma valdkonnas.
Kvaliteedimärk
<ul style="list-style-type: none">*See võiks olla omamoodi kvaliteedi märk ja samas annab garantii teenuse kvaliteedile.
Ülevaade firma seisundist, läbipaistvus
<ul style="list-style-type: none">*suurendab läbipaistvust, kuid kuna mõõtmismeetodidest sõltub informatsiooni kvaliteet, seetõttu tegelikku mõju on keeruline hinnata.*Antud info avalikustamine annab rohkem ülevaadet ettevõtte seisundi kohta ning kui palju ettevõtte panustab oma töötajate arengusse ning motivatsiooni hoidmisesse.
Motiiv töötajatesse rohkem panustada
<ul style="list-style-type: none">*Hetkel ei oska hinnata, millised võiksid olla tulevikus tagajärjed. Ma arvan, et kui see info on välisele infotarbijale kättesaadav, siis võib see mõjutada ettevõtete vahelist konkurentsi. Vast hakkavad ettevõtted rohkem oma töötajatesse panustama, täiendama nende intellektuaal oskusi.

Negatiivne
<p>Väärkajastamise/ -hindamise oht</p> <ul style="list-style-type: none"> *Risk immateriaalse vara väärkasutuseks *Kuna selline info oleks subjektiivne erinevate mõõdikute ja nende mõistmise kohta, siis võidakse seda kasutada ettevõtte väärtuse manipuleerimiseks. *Siin on väga suur ülehindamise risk, kui oleks lubatud seda arvele võtta.
<p>Finantsseisundi manipuleerimisoht</p> <ul style="list-style-type: none"> *See lisaks aruannetesse ühe väga hinnangulise ja ebakindla väärtuse juurde, mida on lihtne manipuleerida ja keeruline kontrollida. *sellega on võimalik aruandesse järjekordset õhku sisse puhuda, mis võib anda ettevõtte väärtusest ja majandustulemustest täiesti vale ettekujutuse *Finantseisundit kergem manipuleerida, andmed pole võrreldavad, lisakoormus finantstöötajatele
<p>Kõrgemad riskid</p> <ul style="list-style-type: none"> *Oluline mainekujunduse jaoks, aga ka kõrgemad riskid
<p>Haavatavus konkurentide ees</p> <ul style="list-style-type: none"> *Oleneb muidugi detailsusest, aga see võib jätta ettevõtte haavatavaks konkurentidele, kes oskavad tänu antud infole oma ressursse paremini sihtida ja näiteks minna suunatud ettepanekutega konkreetsete isikute poole. *Kuna selget raamistikku ei ole siis kaob võrreldavus ära ja aruandluse kvaliteet erisuste tõttu kahaneb. Ühtlasi kes rohkem avalikustab võib sattuda konkurentsi poolt ärakasutatavaks.
<p>Halduskoormuse suurenemine</p> <ul style="list-style-type: none"> *Pigem negatiivset mõju. Esiteks intellektuaalne vara mõõtmiseks kulub palju rohkem ressursi kui selleks oleks kasu avalikusele. PwCs on teada, et töötavad haritud inimesed ja ettevõtte kliendiportfell on väga muutlik finantsaasta peale, samuti ka audit on sellistele asjadele raskendatud. Paljud asjad siin on ka indiviidi omand, mis inimene ei pruugi taha avaldada. *Ei ole huvitatud ja vajaks eraldi andmekogumist ehk täiendab bürokraatia. *halduskoormuse suurenemine, eriti väiksemate ja keskmiste ettevõtete jaoks *Finantseisundit kergem manipuleerida, andmed pole võrreldavad, lisakoormus finantstöötajatele
<p>Töötajate üleostmise risk</p> <ul style="list-style-type: none"> *Konkurents - üleostmine!
<p>Keeruline mõõta ja kontrollida</p> <ul style="list-style-type: none"> *Ettevõtte jaoks kulukas leida, audiitori jaoks kulukas auditeerida, kuna sellised hinnangud subjektiivsed ning sisaldavad olulist ebamäärasust. *See lisaks aruannetesse ühe väga hinnangulise ja ebakindla väärtuse juurde, mida on lihtne manipuleerida ja keeruline kontrollida.
Ei avalda mõju
<ul style="list-style-type: none"> *Ebaolulist mõju *Ma arvan et ei avalda. *Hetkel ebaoluline mõju *Raske üldistatult öelda, väga erinev sektorite lõikes. Pigem pean mõju mõõdukaks kuna intellektuaalse vara mõõtmise ja kajastamise praktika on väike. *Mittemingisugust *Ei oma mõju *puudub *Ei oma mõju üldse *mitte mingisugust tõsiselt võetavat *mõju puudub

Lisa 8. Küsimus 5 vastused

5. Kui tõenäoliseks peate, et tulevikus avaldavad ettevõtted oma finantsaruannetes informatsiooni intellektuaalse vara kohta?

Täenäosus	Vastajate arv	Vastajate osakaal
1 (Väga ebatõenäoline)	21	26%
2	22	27%
3	21	26%
4	13	16%
5 (Väga tõenäoline)	4	5%
Kokku	81	100%

Lisa 9. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Merileen Kiisk

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Intellektuaalse vara aruandluse arenguväljavaated Eestis“,

mille juhendaja on Monika Nikitina-Kalamäe,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

11.05.2023

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtajaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. jq 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.